STRIP SCHRIFT
22 jaargang nummer 4

's werelds oudste stripinformatieblad

Verschijnt 10 x per jaar

VERSLAG STRIP-3-DAAGSE

BOR KAHN MET ZICHZELF VERGELEKEN

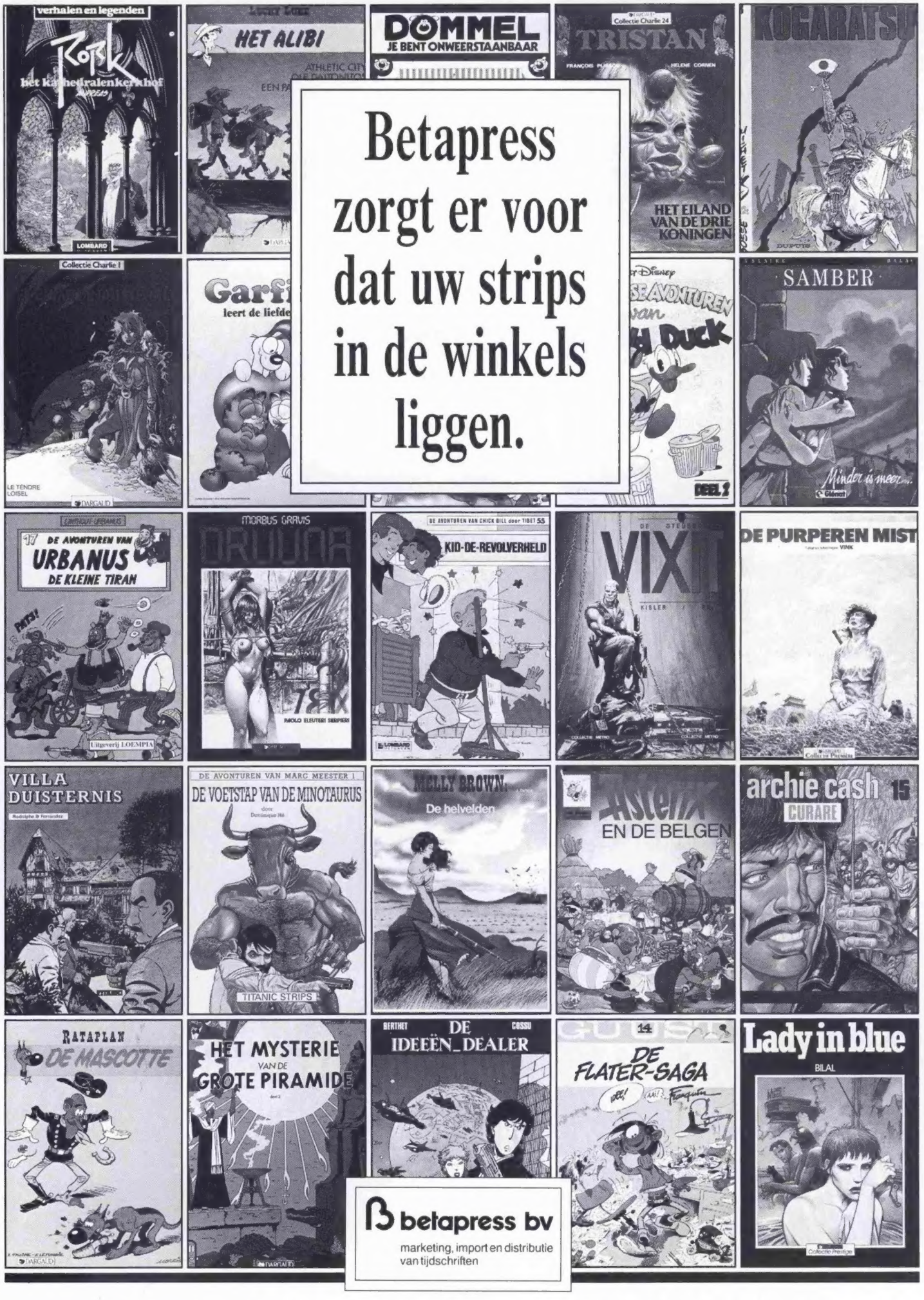

Betapress zorgt er voor dat uw strips in de winkels liggen.

betapress bv

marketing, import en distributie van tijdschriften

STRIP SCHRIFT

Jaargang 22 januari 1989 nummer 4
Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap.

Redaktie:
Hans Duncker, Arco van Os, Hans Pols

Medewerkers:
Pam de Beer, Ben Bits, Korine Blom, Patriek Bremmers, Marc Bulters, Baldi Dekker jr., Peter Dekker, Frans Hasselaar, Fred de Heij, Wim van Helden, Astrid M. Kraft, Peter van Leersum, Nelleke Lindhout, Stefan Nieuwenhuis, Pieter van Oudheusden, Will Ross, Maaike Schalkers, Gerard van der Wolf

Redaktie-adres:
Stripschrift, Postbus 4835, 1009 AV Amsterdam. Telefoon 020 -15 80 67

Stripschrift:
Stripschrift is een uitgave van Het Stripschap, Postbus 11335, 1001 GH Amsterdam. Telefoon: 020 - 85 22 29

Abonnementen:
f 52,50 lidabonnee,
f 55,00 donateur-abonnee
Postbank 209948
of ABN-bank 54 89 74 330
ten name van Het Stripschap, Postbus 11335, 1001 GH
Amsterdam. Telefoon 020 - 85 22 29

Reprorecht:
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redaktie.

Advertenties Stripschrift:
voor de opgave van advertenties en tarieven kontakt opnemen met de redaktie van Stripschrift

Omslag:
Maaike Schalkers

REDACTIONEEL

1988 als stripjaar is weer voorbij. Een veelbewogenstripjaar, met name voor ons blad dat toch weer een nieuwe start heeft gekregen. Jammer dat andere stripinformatiebladen - de Stripinfokrant en het stripblad Titanic - zijn verdwenen. Het hele jaar heeft de discussie *Zijn strips verleden tijd?* de stripwereld bezig gehouden. De meningen hierover zijn erg verdeeld. Ons is opgevallen dat het medium strip ontzettend leeft in de samenleving. Bibliotheken, scholen en buurtcentra zijn meer dan ooit hiermee bezig. In de reclame komen stripfiguren steeds vaker voor. Merchandising van stripverhalen zie je overal in de warenhuizen en grootwinkelbedrijven. Amsterdam heeft net een striptram "gekregen". Is dit alles een verschuiving van het lezen van strips naar een functioneel gebruiken van strips of is het een laatste opleving...? Deze discussie zal ons zeker ook in 1989 bezig houden.
Ondertussen zitten wij nog met de erfenis van de Strip-3-daagse: ongeveer honderd nieuwe titels. Daarmee moeten we het - op een enkele uitzondering na - doen tot het voorjaar van 1989. De Strip-3-daagse zelf bracht ons als nieuw item een heuse gala-avond, die een succes werd. Iets om volgend jaar te herhalen.
Dit brengt ons al naar 1989. Wat zal dat jaar het beeldverhaal brengen? Worden er meer of minder strips verkocht? Slaat het eerste Europese stripfestival in Grenoble aan? In ieder geval komt er een Studium Generale aan de Universiteit van Groningen en krijgen strips & treinen veel aandacht bij het honderdenvijftig jaar bestaan van de Nederlandse Spoorwegen. Van al deze zaken en nog veel meer zal Stripschrift u op de hoogte houden.

Wij wensen iedereen een voortreffelijk strip-1989 toe!

INHOUD

Artikelen

6
Galavond
Baldi Dekker
8
Debat
Pam de Beer
12
Het verhaal achter de plaatjes
Frans Hasselaar
21
De geschiedenis van Bor Kahn
Fred de Hey
25
Odile en de krokodillen
Astrid M. Kraft

Interviews

10
Striptekenwedstrijd
Patriek Bremmers
16
Ik ben een beetje teleurgesteld....
Hans Pols

Rubrieken

15
Collumn
Ben Bits
27
Boeken
30
Brieven
32
Actualiteiten
35
Nieuws uit Amerika
Michel Nadorp

FOTOVERSLAG STRIP-3DAAGSE

DOOR MAAIKE SCHALKERS EN PIETER VAN OUDHEUSDEN

De opbouw. Stripwinkel PEP maakt er veel werk van.

De beurs begint.

Veiling van een Suske & Wiske-sleutelhanger.

De beurs loopt vol.

In memoriam Generaal Van Heusden

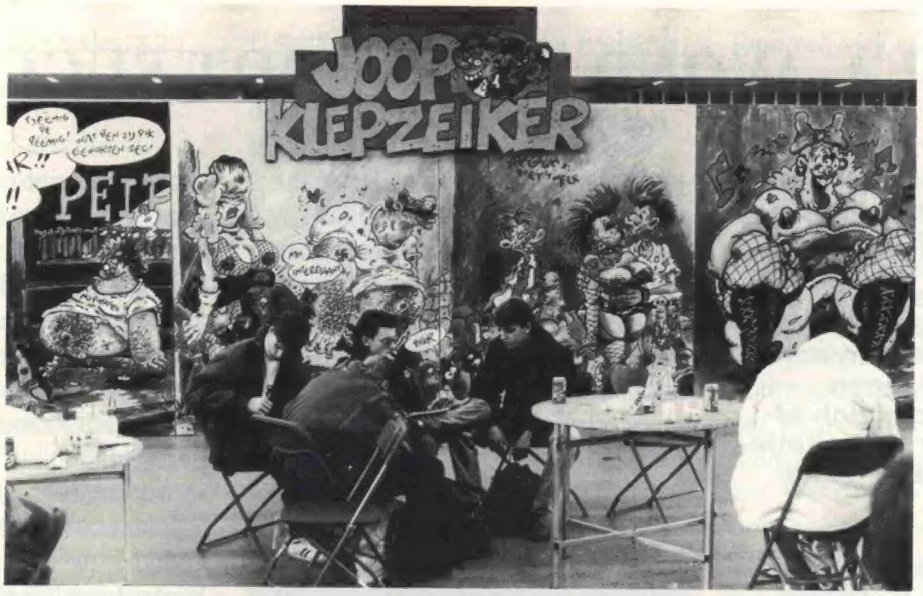

Even rusten voor de stand van CIC.

Tentoonstelling van Malfosse.

Nieuwe boeken lezen aan het boekengordijn.

broek speelt zich in.

Tentoonstelling Kasper van Johan de Moor.

GALA-AVOND EEN GROOT SUCCES

DOOR BALDI DEKKER JR.

Met de Oscar-uitreikingen in gedachten besloot het bestuur van Het Stripschap dit jaar de Stripschapprijs en -penningen uit te reiken op een echte gala-avond. Nu eens een publiek van echte stripliefhebbers, geen dagjesmensen die zich afvragen wanneer de imitatiewedstrijd van Han Peekel eindelijk begint.

De reakties op het besluit waren overwegend positief. De kaartjes voor het gala vlogen weg, al was de zaal - in tegenstelling tot wat een krant de dag voor deStrip-3-daagse schreef - niet uitverkocht. De persfotografen waren minder gelukkig met het idee. Immers, de dead-line van de zaterdagkranten is erg vroeg en het zou erg moeilijk worden de foto's op tijd bij de redakties te krijgen. Voor aanvang van het gala probeerden ze naarstig Toon van Driel voor de lens te krijgen. Vergeefse moeite, want de held van de avond was nog niet aanwezig.
Het gala ging zonder Van Driel van start met een vertoning van de film **Pas a deux** van Monique Renault en Gerrit van Dijk. Deze geanimeerde dans, waarbij de diverse stripfiguren elkaar afwisselen, wordt - naar verluidt - de Nederlandse Oscar-inzending.

AUTO-ONGELUK

Dat Aart Clerx niet zo blij was met zijn Stripschappenning, heeft hij niet onder stoelen of banken gestoken. "Alsof ze je feliciteren met een autoongeluk". Zelf was Clerx niet gekomen, maar zijn uitgever nam de honneurs waar en de penning in ontvangst.
Vervolgens was het tijd voor de eerste 'stage-act'. De Vlaming Walter Joris zou een autovisuele cartoon laten zien. Joris noemde zichzelf een 'minder lectueel' en ik denk dat dat de juiste omschrijving van zijn act is. Het overgrote deel van het (intellectuele) publiek was niet onder de indruk van het optreden.
Waar het ingedommelde publiek wel voor overeind kwam was de 'trailer' van de speelfilm **Who framed Roger Rabbit**. Enkele minuten lang flitste het konijn over het scherm in een meesterlijke, Disney-waardige animatie. Naar verluidt heeft de produktie van de film een fortuin gekost, maar heeft de filmmaatschappij het bedrag inmiddels al dubbel en dwars terugverdiend. De film werd besloten met een fraai staaltje van sluikreklame voor een bekend strip-informatieblad, waarvan de naam mij nu even ontschoten is.
Het was inmiddels tijd voor de tweede penning. Tardi was duidelijk wél blij met zijn penning, die hem was toegekend voor het album **120, Rue de la gare.**

HOT-STUFF

Het optreden van het duo Dr. Hot & Neon, dat volgde, was in één woord: steengoed! De twee Amerikanen verzorgden een wervelende show, die veel indruk op het publiek maakte. Later op de avond kwam het duo nog even terug voor een vervolg...
Het volgende programma-punt betrof een tweetal boekpresentaties. Zowel de Bommelcatalogus van Hans Matla als het Bommel-curiosaboek van Rob van Santbrink waren voltooid. Helaas kon de organisatie Marten Toonder niet strikken om de eerste delen in ontvangst te nemen, maar de geestelijk vader van Heer Bommel had een waardige plaatsvervanger gestuurd: zijn (andere) zoon: Eiso Toonder.
Eerst echter hield Bert Kroon een toespraak waarin hij een vergelijking trok tussen Walt Disney en Marten Toonder: twee animatie-tovenaars. Verder legde hij uit wat het beleid van de Toonder Studio's is, inzake de merchandising van Heer Bommel en Toonders andere creaties. Ook leidde hij een oud filmje in, over het dorpje Rommeldam bij Oisterwijk. In de ja ren vijftig is dit dorpje als een tweede 'Madurodam' gebouwd. Het trok indertijd erg veel bezoekers, maar is in de loop der jaren van de aardbodem verdwenen.
"Zoals mijn goede vader gezegd zou hebben: 'Dank u'". Nadat Eiso Toonder met deze woorden de beide boeken in ontvangst had genomen, was het zijn beurt om een toespraak te houden. Met zijn speech bewees Toonder jr. de vertellerstalenten van zijn vader te hebben overgenomen. Hij vertelde z'n gehoor over de tijd dat hij de correspondentie van zijn vader op orde bracht. Voor de corre-

spondentie rond de strip bedacht hij een aparte rubriek: categorie 14, met vier deelrubrieken: a, b, c en d. Categorie 14-a betrof de correspondentie met de striplezertjes. Deze kregen altijd antwoord, omdat Toonder sr. deze brieven van het grootste belang achtte. De 14-b brieven waren die van 'stripzamelaars': "Geachte heer Toonder, bijgaand een lijstje met nummers van strips die nog in mijn verzameling ontbreken. Wilt u ze me toesturen? Ik vergoed de portokosten". Begrijpelijk dat Marten Toonder deze correspondentie minder kon waarderen.
Onder 14-c rangschikte Toonder jr. de brieven van stripfanaten. De laatste post, 14-d, was voorbehouden aan de 'doorgeslagenen'. Eiso Toonder vertelde over een uitzonderlijk zwaar geval, dat zich bij de Toonder Studio's had binnengewerkt en op een gegeven moment een complete jaargang originelen van de Tom Poes-strip had gestolen. Tot op heden zijn deze tekeningen nog niet terecht.

GEWEIGERD

Nu kwam Toonder jr. terug op de twee Bommel-boeken, die hem zojuist waren overhandigd. Hij verkeerde in een wat vervelende positie, want zijn vader wil de catalogie niet accepteren. Marten Toonder wilde dat de boeken geveild zouden worden. De opbrengst kwam ten goede aan de FODOK, de Nederlandse Federatie van Ouders van Dove Kinderen. En zo geschiedde. Veilingmeester Glerum van het gerenommeerde veilinghuis Sotheby hanteerde de hamer en verkocht catalogus en curiosaboek voor respectievelijk f. 950,- en f. 1.100,- aan stripwinkelier Richard.

Al voor de pause droop een deel van de aanwezige persfotografen af. Langer wachten had voor hen geen zin meer. De dead-line was al verstreken. Inmiddels echter, was Toon van Driel gearriveerd. Hij bleek te zijn verdwaald in het Haagse en het had hem heel wat tijd gekost weer op het rechte spoor te komen. Voor hij zijn prijs in ontvangst kon nemen, werd eerst de laatste van de drie Stripschappenningen uitgereikt aan Robert van der Kroft, Wilbert Plijnaar en Jan van Die.
De dames van der Kroft, Plijnaar en

Van Die meldden zich bij de verbouwereerde Stripschapvoorzitter Hennie Wesseling. Kennelijk was hij niet goed op de hoogte, maar de stripmaaksters legden het hem nog eens fijntjes uit. Toen ze stopten met het tekenen van Sjors en Sjimmie begonnen ze de strip Clair in het damesblad Flair. Om zich goed te kunnen inleven in de personages hebben ze zich laten opereren en met goed gevolg, mogen we wel zeggen. De nog aanwezige pers stortte zich gretig op het trio, waarbij Wesseling danig in de verdrukking kwam.
De fameuze Dr. Hot & Neon waren nu aan de beurt voor hun tweede optreden. Opnieuw verbaasden ze het publiek met hun veelzijdige en kunstige optreden, waarbij nu ook mensen uit de zaal werden betrokken. Zo kon Eiso Toonder niet ontsnappen aan een gastoptreden in een jongleernummer. Mijns inziens kan hij zich beter tot vertellen beperken, want dat ligt hem aanzienlijk beter.
Eindelijk was het zo ver: de Stripschapprijs voor Toon van Driel. Toon zelf stak zijn misnoegen niet onder stoelen of banken. Hij vond dat de sculptuur die hem werd uitgereikt nergens op leek en dat hij de prijs veel te laat kreeg. Het publiek was stil van zoveel arrogantie, maar grijnzend voegde Van Driel er aan toe: "Half twaalf, wat is dat goddomme voor een tijd!". Desalniettemin nam hij de prijs gretig in ontvangst.
Andre van Duin, hoofdfiguur in één van Toon's strips, was niet in de gelegenheid de prijsuitreiking bij te wonen. Wel stuurde hij een videoband. Door een foutje van de techneuten in de regiekamer was het resultaat niet wat Van Duin in gedachten had, maar in de gedwongen monoloog slaagde hij er toch in zijn satirische kanttekeningen over te brengen: "Ze geven tegenwoordig iedereen maar een prijs", "Knudde, die strips van hem", "Vriendjespolitiek". "Tekenen kan hij niet, zakken vullen wel, en daar gaat het om in dit leven". Van Duin sloot zijn speech met de ha(r)telijke opmerking: "Toon, de Berlagebrug staat open. Jij mag er overheen!". En daar kon Van Driel het mee doen.

DIE HOUDEN WE ER IN

De gala-avond met de prijsuitreiking was een experiment. Naar mijn mening was het een buitengewoon geslaagde avond en wat mij betreft wordt het motto: "Die houden we er in". Uit de geruchtenkeuken hoorde ik dat overwogen wordt volgend jaar het stripgala rechtstreeks op televisie (NOS, Nederland 3) uit te zenden. Persoonlijk zou ik dat toejuichen. Het zou een verademing zijn om op televisie een volwassen benadering van de strip te mogen begroeten.

HET DEBAT

DOOR PAM DE BEER

Een forum-discussie onder leiding van Hennie Wesseling, voorzitter van Het Stripschap met medewerking van *Ad Dijkstra*, hoofd account-management Betapress *Hec Leemans*, tekenaar *Jef Meert*, uitgever (Loempia)

Voor het zondagspubliek (kinderrijk) was dit onderdeel niet zo aantrekkelijk, voor de liefhebbers echter, in het bijzonder de wat meer ingewijden, en zo ook voor dit blad, was het zeer zeker belangrijk en de moeite van een verslag waard. Het thema *Zijn strips uit de mode* werd toegespitst op *Zijn Nederlandse strips wel de moeite waard heden ten dage voor het Vlaamse publiek, en andersom.* Bovendien werd tevens op deze manier een evaluatie gegeven van de Strip-3-daagse. De opzet van het debat was, om door middel van een aantal stellingen aangaande het thema een discussie uit te lokken onder de deelnemers.
Ik heb getracht de mening van de deelnemers zo precies mogelijk weer te geven, om verschillende gezichtspunten duidelijk te maken. Daarom heb ik, waar mogelijk (dus waar de discussie niet algemeen werd), naam bij mening gezet. Ik hoop daarmee, zo waarheidsgetrouw en informatief mogelijk over te komen.

Stelling: *Zijn strips uit Nederland in België uit / verleden tijd?*
Ad Dijkstra: De vraag werd algemener gemaakt: zijn strips ooit in de mode geweest? Verkooptechnisch gezien is het met de strips nooit zo goed gesteld geweest. Over het algemeen is het tijdperk van de commercieel goed lopende tekenaars voorbij. Daarop volgde een periode (20 - 25 jaar) van verbreding van aanbod met een (commercieel gezien) navenant aantal mislukkingen. Overigens groeit op het ogenblik de omzet, zij het in lichte mate. In dit licht moet men het belang van een goede marketing in gaan zien.
Jef Meert: Strips zijn geen modeverschijnsel. Reeds vanaf de jaren '30 leest en koopt men strips. Er is geen sprake van een echte toptijd. Dientengevolge is er nu evenmin sprake van een achteruitgang. (Hec Leemans: Dit geldt alleen op het financiële vlak.)

Blijft de markt stabiel?

J.M.: Een opvallende zaak is de verschuiving in leeftijd van het stripkopend publiek. Deze zit tussen de 27 en 40 jaar, terwijl 50% van de strips zogenaamde jeugdstrips zijn, dus in principe voor de jeugd bedoeld.

Zijn kinderstrips in?

Wat de "oude" kinderstrips betreft, zien we geen echte verandering. Het zijn de kinderen zelf, die veranderd zijn. Kinderen vanaf 12, 13 jaar vertonen veel meer volwassen gedrag, althans wat deze materie aangaat. Bijvoorbeeld Urbanus wordt in België vooral door volwassenen gelezen, terwijl het in Nederland meer bekend staat als een volwassenenstrip.
J.M.: Wat Urbanus aangaat, laat zich dat gemakkelijk verklaren uit het feit, dat Urbanus in België een algemeen bekende en geliefde figuur is, onder andere van de TV.

Wat is nu het verschil tussen Nederland en Vlaanderen?

Hec Leemans: De ene strip loopt in Nederland goed en in Vlaanderen slecht of andersom. Dit ligt vooral aan het niet goed functioneren van de promotie en distributie van de strip. Strips vallen in Nederland onder de tijdschriften, zowel bij de uitgever als bij de distributeur en de verkooppunten. In België daarentegen vallen strips, zoals het hoort (of althans, zoals men dat graag zou willen) onder de boeken.
J.M.: Correctie: ook in België vallen strips onder de tijdschriften. Maar (en dit is ook de klacht van in andere boeken geïnteresseerden) de levensduur van een boek is kort. De dump naar een goedkope (tweedehands- / kwaliteits-) zaak doet het (strip)boek geen goed. Overigens is het met de levensduur van de strips relatief beter gesteld.
A.D.: De strip wordt inderdaad gedistribueerd als tijdschrift. Het is namelijk bijzonder moeilijk om deze in de boekhandel te krijgen. Door de grote hoeveelheid strips en door de lange looptijd van de series worden te veel strips zogenaamde winkeldochters. Daarom zou er in zowel de breedte als in de serie gesnoeid moeten worden.
H.L.: Er worden inderdaad teveel strips uitgebracht, waarvan vooral de niet-publiekgerichte (en dus zeker niet marktgerichte) werken een negatieve rol gaan spelen. J.M.: Er zijn twee categorieën in de stripwereld (verkooptechnisch gezien):
- De strip die een groot publiek bereikt en ook breed gedistribueerd wordt.
- Het relatief dure album, dat in kleine oplage verschijnt en vooral bedoeld is voor de liefhebbers en derhalve in de speciaalzaken terecht komt.

Marketing: werkt men daaraan?

J.M.: Het is overduidelijk, dat er tot voor kort op dit gebied nauwelijks over marketing gedacht is. Het succes van een Urbanus bijvoorbeeld was blind geluk.

Maar de marketing bij **Who framed Roger Rabbit** is toch een heel belangrijk onderdeel geweest?

A.D.: Glénat wil wereldwijd gaan opereren met getekende verhalen, die later per taalgroep vertaald worden. Daar zit natuurlijk een belangrijk stuk marketing achter. Maar een serie als XIII heeft haar succes te danken aan

kwaliteit. Hier heeft marketing geen rol gespeeld. **Joop Klepzeiker** heeft zijn populariteit vooral te danken aan zijn
verschijnen in de **Nieuwe Revu**.
H.L.: Dit succes is overigens wel beperkt gebleven tot Nederland. Er wordt verder niet aan gewerkt. Op de een of andere manier blijven zijn populariteit in Vlaanderen beperkt tot lezers tussen de 7 en 10 jaar.

Is het Vlaams een bezwaar voor succes in Nederland?

Over het algemeen is het geen groot bezwaar. Wel laten de vertalingen vaak te wensen over. Het Vlaamse in een strip als **Urbanus** is zelfs een pré.
J.M.: De Vlamingen kopen wel veel meer strips, zo ongeveer tweemaal zoveel als de Nederlanders.
A.D.: Daar worden veel strips verkocht in warenhuizen en dergelijke. Dat is in Nederland niet interessant, met uitzondering van de best verkochte tien albums.
H.L.: Dat is omdat de Nederlandse winkelier ze niet wil hebben.
J.M.: De populariteit van strips in België is mede te danken aan een bewuste prijzenpolitiek. Een strip als Jommeke is goedkoop en ligt in ieder warenhuis. Een dergelijk soort strip is consumptiegoed geworden.
H.L.: Zo'n gegeven gaat echter zeker niet altijd op. Het is niet zo, dat goedkope boeken in principe verkopen.

Cultuurverschil aan de ene kant, marketing aan de andere. Gedachten?

H.L.: De commercie in de strip bepaalt wie de macht in deze (strip)wereld krijgt.

Waarvoor worden strips gemaakt?

H.L.: Blijft voor mij ook een vraag.
A.D.: Dat is ook niet het belangrijkste. Maar verkoopt een strip, dus heeft het een publiek, tracht daar dan iets mee te doen.
H.L.: Maar die verantwoordelijkheid, plus alles (positief of negatief) wat er uit voortkomt, ligt bij de distributie.
J.M.: Er spelen natuurlijk twee essentiële zaken mee: commercie en idealisme. Beide hebben hun aanhangers en het een zou zonder het ander niet bestaan.

Hoe zit het met de leeftijdsverschuiving en wat voor gevolgen heeft dit?

J.M.: De strip heeft zich als het ware gesettled. Het segment is het goede.

H.L.: De vraag blijft of de strip niet kapot gaat aan de verzamelaarsobsessie, die steeds sterker gaat heersen en dientengevolge met zijn liefhebbers zal sterven. Er wordt geen nieuw publiek aangeboord, men gaat door met dezelfde groep.
A.D.: De televisie is prima in het aanboren van een nieuw publiek. Daar vanuit moeten er mogelijkheden liggen, al of niet door middel van een combinatie van televisie en strips maken. De jeugd leest ook geen **Lucky Luke** meer, maar **Joop Klepzeiker.** Dat is geen negatieve zaak. De strip als cultuuruiting schokt, economisch is het niet meer dan een golf.

Dump?

A.D.: Zeer betreurenswaardig. Het gevolg van een tijdperk van verkeerde oplagen. Er moet niet meer geproduceerd worden dan de markt aan kan.
J.M.: Dat is niet te doen. Overproductie blijft een onlosmakelijk deel van de boekenbranche.
H.L.: De macht ligt, zeker qua ruimte in de winkel, bij de erkende / bekende schrijver.
A.D.: Deze plek wordt gerechtvaardigd door de verkoop, dus de populariteit van de schrijver. Het probleem zit veeleer in de coördinatie: een boekhandel kan geen 100 titels, uitgebracht voor de Strip-3-daagse, aan.

Conclusie

Men heeft behoefte aan meer professionalisme op dit gebied: marketing en promotie, als wel management op het gebied van coördinatie van vraag en mogelijkheden op het gebied van strip en verkoop. Men hoopt op een ontwikkeling van denken, zoals ook de strip zelf zich heeft ontwikkeld. Eén vooruitgang kon tenminste gemeld worden: het bezoek aan de Strip-3-daagse is gelukkig toegenomen.

De deelnemers aan het debat werden er pas op 't laatst van verwittigd dat het in een andere zaal zou doorgaan.

IN DE TEKENLESSEN OP SCHOOL KRIJG IK DOMME OPDRACHTEN

DOOR PATRIEK BREMMERS

Tweehonderd-en-negenenzestig strips. Zoveel weegt de 16-jarige *Maarten Janssens* (geen familie van het detective-duo Jansen & Jansens) uit Boxtel. Niet dat dat gewicht nou zo bijzonder is, maar het is wel bijzonder te noemen dat hij na afloop van de Strip-3-Daagse al die strips gratis mee naar huis mocht nemen. Reden daarvoor was dat Maarten de hoofdprijs van de teken-wedstrijd gewonnen had.

Het Stripschap had die wedstrijd, in samenwerking met omroep **Veronica** en distributeur **Betapress**, uitgeschreven. "Wees ook eens een echte striptekenaar", zo luidde de opdracht aan alle striptekenliefhebbers. "Maak je eigen strip naar een scenario van een bekende stripschrijver". Met potlood, pen, viltstift, verf of inkt - het maakte allemaal niets uit. **Willem Ritstier**, bekend van onder meer **Bart**je en **Soeperman**, maakte het scenario voor een één-pagina gag. Het verhaaltje ging over Bea en Jeroen die reageren op een vacature bij de omroep.
3500 tekenaars in spé gingen aan het werk met als gevolg dat Het Stripschap werd overweldigd door postpakketten vol zelfgetekende strips. Kwalitatief gezien lag het niveau erg hoog. Bij Maarten Janssens lag dat niveau net ietsje hoger. Hij mocht op de zondagmiddag van de Strip-3-Daagse dan ook plaats nemen op de weegschaal die hem precies zou aangeven, hoeveel strips hij gewonnen had.
De 16-jarige VWO-scholier maakt een zelfverzekerde indruk en onder het met gel bedekte stekelkapsel gaat een brein vol plannen schuil.
Stripwereld wees op uw hoede, Maarten Janssens komt eraan!
"Ik was heel erg verrast", vertelt Maarten me op de zondagmiddag na afloop van de prijsuitreiking. "Ik werd opgebeld door Hans Duncker van Het Stripschap, die zei dat ik 'een' prijs had gewonnen. Hij wilde niet zeggen welke. Mijn tekenleraar **Wout Paulussen** was gisteren al op de Strip-3-Daagse en die zag dat ik had gewonnen. Als hij niet eerder hier was geweest, was ik vanmiddag dus binnengekomen zonder te weten welke prijs ik had gewonnen!"

Hoe is het eigenlijk allemaal begonnen?
Het kwam eigenlijk vooral doordat ik zelf strips verzamelde en veel strips las. Voor de lol ging ik ook maar eens tekenen. Dat waren heel eenvoudige strips, waarvan ik de verhalen niet zelf had verzonnen. De ideetjes haalde ik uit moppenboeken. Twee jaar geleden werd ik gevraagd om voor de schoolkrant zo nu en dan de voor- en achterkant te illustreren. Ongeveer een jaar geleden werd mij ook gevraagd om strips voor dat schoolblad te maken, omdat mijn concurrent-tekenaar intussen zijn diploma had gehaald en van school was. Echt serieus doe ik het nu driekwart jaar, maar het is en blijft toch nog altijd voor de lol.

Je noemde zojuist al even de naam van Wout Paulussen, de tekenaar van *Heleentje* en *Bolletje en Co*. Waarom noem je hem je tekenleraar?
Hij kijkt alles na wat ik heb getekend. Van hem kijk ik de technische details een beetje af. Hij komt ook uit Boxtel en wanneer ik iets weten wil, ga ik gewoon even bij hem langs. Eigenlijk ben ik uit puur toeval met hem in contact gekomen. Op een dag was mijn tekenpen kapot en ging ik even naar een winkel om te kijken of ik reparatiemateriaal vinden kon. In die winkel sprak Wout Paulussen mij aan. Sindsdien gaan wij als docent en student met elkaar om: hij noemt mij leerling en ik noem hem leraar. Er is volgens mij geen betere tekenleraar dan Wout Paulussen.

Waarom heb je een aparte tekenleraar nodig? Ik neem toch aan dat je het vak tekenen toch ook in je vakkenpakket hebt zitten?
Nee. Ik doe op school niet mee aan tekenen, want ik vind dat ik tijdens die lessen niet veel bij kan leren. Ik krijg daar alleen maar domme op-

drachten. Laatst moesten wij een collage maken of zoiets. Daar had ik dus echt geen zin in, want dat heeft volgens mij niets met tekenen te maken. Zeker niet met striptekenen. Hij houdt ook niet van strips, mijn tekenleraar. Toen heb ik een zwart vel ingeleverd. Toch kreeg ik voor die opdracht een 8. Hij vond het blijkbaar een zeer geïnspireerde vondst.

Je zit nu in de vijfde klas van het VWO (Atheneum). Nog een jaartje school, dan eindexamen doen en daarna ga je een vak leren, Striptekenaar?
Als het even kan. Wanneer ik een aanbieding krijg, vind ik het in ieder geval de moeite waard om het te overwegen. Voorlopig ga ik eerst allerlei opleidingen langs om te kijken wat ik wil gaan studeren.
Verschillende kunstacademies heb ik reeds bezocht. In Boxtel is overigens ook een tekenschool, maar striptekenlessen geven zij daar niet.

Vroeger was er de mogelijkheid om bijvoorbeeld bij de Toonderstudio's het vak van striptekenaar in de praktijk te leren. Als er op dit moment zo'n mogelijkheid bestond, zou dat dan wat voor je zijn?
Ik zou in ieder geval gaan kijken. Ik heb overigens ook eens een keer een proefles aangevraagd van een schriftelijke cursus striptekenen (Van de LOI. PB). Veel kan ik daar ook niet van leren. Technische details vraag ik gewoon aan Wout Paulussen.
Zijn er naast Wout Paulussen nog andere tekenaars waardoor je je laat inspireren? Wie zijn je tekenaar-idolen?
Op dit moment vind ik **Hanco Kolk** en **René Uilenbroek** de twee beste Nederlandse tekenaars. Ik probeer natekenen zoveel mogelijk te vermijden. Alleen als ik iets écht niet weet, pak ik een aantal stripboeken om te kijken hoe andere tekenaars dat hebben aangepakt. Ik kijk dan welke oplossingen ik het mooiste vind en die probeer ik dan te combineren

Het laatste woord is voor het jonge talent:
Langs deze weg wil ik Wout Paulussen heel hartelijk bedanken voor al die dingen die hij mij heeft geleerd. Vooral hoe ik strips moet leren tekenen in een eigen stijl.

GOUDEN STOFZUIGER 1988

DOOR BALDI DEKKER JR

Joop Distel, de hoofdvertegenwoordiger van uitgeverij Dupuis, is zaterdag 5 november 1988 uitgeroepen tot Ridder in de Orde van de Gouden Stofzuiger. Deze eer viel hem te beurt omdat hij uit een door Kees Kousemaker (Lambiek, Amsterdam) georganiseerde enquête onder stripwinkeliers, als beste vertegenwoordiger uit de bus kwam. Kousemaker maakte de uitslag van zijn enquête bekend na het traditionele Stripschap-diner, in de bar van hotel Bel Air, naast het Haagse Congresgebouw. Van zijn prijs, een fikse fles champagne, hebben kennelijk ook de tekenaars uit de Dupuis-stal mogen nippen. Sommigen waren uitermatevrolijk...

Op de foto zien we op de voorgrond van links naar rechts: de heren Cox en Distel van uitgeverij Dupuis en tekenaar Berck (Sammy).

Francois Walthéry (Natasja) zingt in een kennelijk vrolijke staat de kersverse ridder toe.

HET VERHAAL ACHTER DE PLAATJES

DOOR FRANS HASSELAAR

Een korte inventarisatie van mijn stripverzameling stelde mij onlangs voor twee vragen. De eerste was hoe ik als kind van twaalf of dertien jaar in godsnaam zoveel verschillende albums heb kunnen kopen. En dan bedoel ik nog niet eens hoe ik aan het geld ervoor kwam, maar hoe het mogelijk is dat er zo weinig geselecteerd wordt.
Meer dan de helft van de stripboeken die ik bezit, zal ik nooit meer inzien en nog een kwart zal na een tweede keer doorlezen eindigen bij neefjes, buurkinderen of het Rode Kruis. Op deze vraag heb ik nog geen antwoord gevonden en daarom maar snel over naar de tweede, die aan de basis stond van dit artikel.
Die luidde: waarom heeft het kwart dat over bleef in ruim vijftien jaar zo weinig aan kwaliteit ingeboet? Waarom hebben de Hergé's, Franquins en vooral de Barksen mij nog steeds in hun greep, terwijl de Vandersteens, Roba's en Lambils liggen te verstoffen op hun planken?

Het gaat om strips, dus ben je snel geneigd te denken dat het aan de fantastische tekeningen ligt, want de Barks-verhalen zijn (van lange snavel tot de langgerekte eenden-periode) onnavolgbaar goed getekend. Nog steeds buigen tekenaars zich over Barks' albums, alvorens zelf ook maar een streep op papier te zetten. Maar waar het Donald Duck betreft, zijn er in mijn geheugen niet alleen verhalen van **the good Duck artist** blijven hangen, maar ook van tekenaars die ik vandaag de dag lachend terzijde schuif. Er is dus een nóg belangrijker factor dan de tekeningen (als minderjarige ben je geneigd alles wat getekend is geweldig te vinden) en dat zijn de verhalen.

EEN GOEDE SCENARIST

Is er in deze voor het beeldverhaal zo barre tijden nog wel behoefte aan een verhaaltje? Deze vraag zou je je kunnen stellen als je kijkt naar de dingen waarvoor kinderen tegenwoordig meer en meer het stripboek laten liggen. Vijfentwintig jaar geleden maakten onze ouders zich zorgen als wij de strip verkozen boven een "goed boek" en nu slaan de stripliefhebbers met lede ogen de opmars van computerspelletjes, Captain Powers, My little pony's en al die andere Amerikaans/Japanse shit die tegenwoordig de beeldbuis territoriseert, gade.
Hoe dan ook, van één ding kun je dit nieuwe commerciële vermaak niet beschuldigen, namelijk van een goed verhaal. En dat is nu precies wat het kwaliteitsstripverhaal wel heeft en daar mogen we trots op zijn.
Misschien is dit een hart onder de riem voor alle scenaristen die vaak met tranen in de ogen in de schaduw van een tekenaar staan. Immers, als men op stripbeurzen ergens een troep kinderen met schetsblokken, opengevouwen albums en ontblote armen ziet samenhopen rond een stand, dan kun je er donder op zeggen dat daar een tekenaar aan het signeren is. Tekenaars zijn de prima-donna's van het beeldverhaal en dat is ook begrijpelijk. Zonder hen waren er geen plaatjes en wat is de strip voor de oppervlakkige lezer meer dan een verzameling plaatjes? Gelukkig is de scenarist meestal een bescheiden en soms zelfs wereldschuwe figuur, die er wel voor oppast zich een plekje in het zoeklicht te veroveren. Helaas vaak ten onrechte, dus.
De grondstof voor een scenarist van een kwaliteitsverhaal is het plot. Maar hoewel het plot de spil is waar alles om draait, is het niet meer dan een idee, dat, hoe fantasierijk het ook mag zijn, niet in staat is een verhaal overeind te houden, wanneer dat niet goed verteld wordt. Grof gezegd is een goede scenarist dus iemand die een pakkend onderwerp heeft en die dit de lezer op juist gedoseerde wijze weet voor te schotelen.
Ik zal proberen hier wat gedetailleerder op in te gaan aan de hand van wat ik onder een goed **Donald Duck**-verhaal versta.

Waarom Donald Duck? Hiervoor zijn drie redenen. Ten eerste omdat ik **Carl Barks** niet alleen als een meesterlijk tekenaar, maar ook als een geweldig verteller beschouw. Ten tweede omdat zijn Donald Duck-verhalen tot de weinige behoren die ik nog regelmatig oppak en ten derde omdat ik als redacteur bij **Het vrolijke weekblad** in dienst ben en een goed verhaal altijd graag zie komen.

SCHRIJVEN

Een hoop schrijvers maken een verhaal met een ander verhaal in het achterhoofd. Ze zijn in hun jeugd gepakt door een bepaald stripalbum en denken in een nostalgische bui: Zoiets ga ik ook doen! Voorts nemen ze de pen ter hand en proberen op basis van hun herinnering een verhaal te schrijven. Dit is geen goede methode, die wat het Donald Duck-verhaal betreft soms wel een leesbare strip oplevert, maar één die niet in de schaduw van het origineel kan staan. Logisch, ikzelf ben dol op beeldhouwwerk, maar het zal niet in mij opkomen een beitel te kopen en lukraak in een stuk marmer te gaan hakken, zonder mij eerst in het vak verdiept te hebben. Strips vallen onder dezelfde wetten als alle andere ambachten, bezint eer gij begint.
Iemand die Barks bewondert (en dat is bijna iedereen in het Duck-circuit) en verhalen in zijn traditie wil schrijven zal vervolgens aan die blinde bewondering voorbij moeten gaan en de constructie onder de loep moeten nemen. Bij Barks' langere avonturen, bijvoorbeeld, komt meer kijken dan alleen een doorelkaar gooien van de elementen, schatten, reizen en woudlopershandboeken.
Om te beginnen is er een eigen visie nodig. Een verhaal kan niet op de nalatenschap van een bewonderd schrijver alleen drijven. Een schrijver die satire à la Barks wil bedrijven, zal zelf een scherp oog voor de betrekkelijkheid der dingen en de waan achter de werkelijkheid moeten hebben. Kort gezegd, hij moet zo alert zijn om onzin te herkennen, waar anderen die achterovergeleund in een makkelijke stoel over zich heen laten komen. Als men een eigen visie heeft, kan er natuurlijk wel gebruik worden gemaakt van Barks methoden om die visie om te zetten in een scenario.

A T/M Z

Een goed Duck-verhaal wordt niet verteld van A naar Z. Daarmee bedoel ik dat je Donald Duck en de zijnen niet alleen van het eerste plaatje naar het laatste plaatje moet laten begeven. In een A t/m Z-verhaal zitten de Ducks in de tuin, krijgen een schatkaart in handen, gaan naar één of ander exotisch oord om de schat te zoeken, trotseren allerlei gevaren en vinden al dan niet waar ze voor gekomen zijn. Met zo'n verhaal heb je alleen de verhaallijn te pakken en hoewel die het skelet is waar geen avontuur zonder kan, loop je het gevaar dat de lezer na het uitgelezen te hebben, denkt: Nou en?
Dat gevaar is al heel wat minder bij een A B B B Z-constructie, of nog

beter, een A B C B C Z-constructie. Met andere woorden, een constructie waarbij meer lijnen dan de hoofdlijn betrokken zijn, die af en toe in het verhaal de kop opsteken en ook een rol spelen bij de ontknoping ervan. (B en C staan hierbij voor sub-plots.) Dat kan een voorwerp zijn, zoals een koffiemolen die Donald steeds vergeefs probeert te slijten, of een conflict tussen Dagobert en de neefjes. Bij het gebruik van meer lijnen dan een hoofdlijn snijdt het mes aan twee kanten. Onderweg van A naar Z is er meer te zien dan de afwikkeling van het avontuur en omdat in de ontknoping meerdere plots hun einde vinden, heeft de lezer het gevoel dat alles op zijn plaats valt. Bovendien is hij of zij waarschijnlijk zo gespitst op de ontknoping van de hoofdlijn, dat het subplot een onverwacht extraatje is. Hiermee wil ik trouwens niet zeggen dat de A naar Z-lijn niet deugt. Er moet wel degelijk een logisch verband zijn tussen het begin en het einde van het verhaal. Als zelfbescherming kunnen de subplots dus beter pas naderhand worden toegevoegd. Met de verhaallijn valt of staat namelijk alles. Is hij eenmaal solide, dan kan er met versieren begonnen worden, zolang er maar niks wordt toegevoegd dat de logica tussen A en Z verstoort. Is een toevoeging dan zo ontzettend leuk dat de scenarist hem toch wil gebruiken, dan moet de A tot Z-lijn weer op de helling. Trouwens, grappen zijn altijd leuk, maar functionele grappen, dat wil zeggen grappen die het verhaal de gewenste richting insturen, zijn nog leuker.
Het tegenovergestelde van alleen de verhaallijn uitzetten, is het verhaal ophangen aan louter leuke scènes. Het voordeel hiervan is dat de lezer zich niet hoeft te vervelen, de echo van de ene klap is nog niet verstorven of de volgende wordt alweer uitgedeeld. De mensen die dit soort verhalen met smaak lezen, zijn de 1 pagina-gag lezers, dezelfden die warmlopen voor **Familie Doorzon** en **Jan, Jans en de kinderen**. Mensen met een korte adem, die snel een grap of een actie nodig hebben om geboeid te blijven. Gebruikt men echter een opeenvolging van 1 pagina-gags als verhaal, dan ontbreken de opgaande lijn, de climax en de afbouw. Voor lezers die liever een goed verhaal lezen, proeft dit als een suikerspin, het smaakt goed, maar vult niet.

KARAKTERS

Een voordeel van het schrijven van Duck-verhalen, is dat je geen personages hoeft te verzinnen. Nog voor je een letter op papier hebt gezet, beschik je al over een schat aan eige-

naardigheden, onhebbelijkheden en kleinzieligheden van de hoofdrol- en sommige bijrolspelers. Het is zonde om die schat te laten liggen en bijnen ook de ogen van de striplezer gespaard te worden. Men laat niet een hele pagina een persoon aan het woord, dus waarom zou men stripfinodig heeft. Het verhaal begint met een agent die bij Donald aan de deur komt en hem waarschuwt voor een inbreker die de buurt onveilig maakt.

Niet zo...

...maar zo!

voorbeeld Donald Duck niet meer te laten zijn dan een pion in het spel. Als een Donald Duck-verhaal evengoed Mickey Mouse in de hoofdrol kan hebben, dan klopt er iets niet. Toch maken veel schrijvers geen gebruik van de al vastgelegde karaktertrekken. Sommigen omdat dat het gemakkelijkst is, de uitgesproken karakters van Duck en consorten staan vaak een bepaalde wending van het verhaal in de weg. Dagobert zal nooit teerhartig zijn als er geld in het spel is en Donald zal de neefjes nooit gelijk geven als er gezichtsverlies dreigt. Heb je een verhaal waarin dat wel moet gebeuren, dan is het verleidelijk deze karaktertrekken even uit het oog te verliezen, maar daarmee wordt de figuren geen recht gedaan. Wie er wel in slaagt deze hindernis te nemen en het avontuur juist langs de karakters van de figuren stuurt, houdt uiteindelijk een veel sterker verhaal over.

ACTIE EN RUST

Hierop sluit het volgende eigenlijk aan. Gooien en smijten alleen, gaat op den duur vervelen. De originaliteit van de motieven waarom men ertoe overgaat, moet overeind blijven. Actie kent ook een punt waarop ze gaat vervelen. Zoals bioscoopgangers niet de hele voorstelling op het puntje van hun stoel kunnen zitten, zo dieguren pagina's lang achter elkaar aan laten rennen en elkaar de koppen laten inslaan. Als Donald Duck dan beslist zijn buurman met een moker moet bewerken, laat hem dan eens af en toe een plaatje lang plannen maken of een moker aanschaffen.

ABSURDITEIT

Een element, dat aan een verhaal de typische Duck-sfeer toevoegt, is de absurditeit. Hoever hierin gegaan kan worden, is moeilijk in een regel te vangen. Hier geldt wel dat je gemakkelijk kunt uitglijden in je eigen enthousiasme om de situatie te overdrijven. Een houvast is in elk geval dat de overdrijvingen in stemmingen beter een beperkte rol in het verhaal kunnen blijven spelen. Zodra het verhaal erdoor gestuurd wordt, loop je het gevaar dat het melig wordt of dat de verhalen, omdat ze door hun absurditeit niet meer aan de realiteit toetsbaar zijn, te onvoorspelbaar worden om spannend te zijn.

BARKS

Eén van de beste Donald Duck-verhalen van 10 pagina's werd in 1949 getekend en geschreven door (hoe kan het ook anders) Carl Barks himself en verscheen in 1955 in DD45 en werd in 1980 herhaald in nummer 22. Het bevat naar mijn idee alle ingrediënten die een goed doortimmerd scenario Hij geeft hem een fluit, waar hij bij onraad op moet blazen. Donald krijgt het direct op de heupen en verbergt zijn kostbaarheden in de holle boom in zijn tuin. Intussen zijn de neefjes thuisgekomen van een of ander woudloperskamp en hebben een zestal dieren bij zich: een specht, een uil, een geit, een eekhoorn, een stinkdier en een buidelrat. Donald krijgt een woede-aanval bij het zien van die beestenboel; de geit loopt hem omver, de buidelrat drinkt een kan melk leeg, de eekhoorn verstopt zich in zijn kleren, het stinkdier maakt hem aan het schrikken, de uil verbergt zich in zijn radio en de specht pikt een gat in de holle boom, waardoor Donalds geld naar buiten komt rollen. Ondanks Donalds woede, besluiten de neefjes de dieren stiekem toch in huis te laten. 's Nachts wordt er ingebroken. Donald wordt wakker en gaat op zoek naar zijn politiefluit, maar die is door de geit ingeslikt. De inbreker sluit Donald op in de gangkast, maar wordt daarna door de dieren zo de stuipen op het lijf gejaagd, dat de politie hem zonder veel moeite in kan rekenen. Donald is hen zo dankbaar dat hij ze aan tafel laat eten, waardoor de neefjes met hun bordjes in de tuin moeten Waarom ben ik zo weg van dit verhaal? Om te beginnen maakt het uitstekend gebruik van de karakters. Het conflict tussen Donald en de

neefjes over het al dan niet houden van de dieren is al de basis voor het verhaal. Voorts is Donald als de dood voor inbrekers en dom genoeg om te denken dat zijn geld veiliger is in een holle boom dan in huis. De neefjes houden van dieren, Donald vindt ze alleen maar lastig. De neefjes respecteren het verbod van hun oom totdat ze buiten zicht zijn. En zodra de dieren hem een dienst hebben bewezen, slaat Donalds mening over ze om als een blad aan de boom. De tweede reden voor mijn waardering is het gemak waarmee de twee verhaal-elementen, inbrekers en dieren, in elkaar overlopen en uiteindelijk het verhaal naar een ontknoping weten te voeren. Eerst worden ze afzonderlijk geïntroduceerd, de agent waarschuwt Donald, de neefjes komen met de menagerie binnen. Daarna beginnen de lijnen zich met elkaar te vermengen: de specht pikt een gat in Donalds geheime bergplaats; als Donald over de radio naar de berichten over de inbreker wil luisteren, heeft de uil zich daarin verborgen; is de inbreker het huis binnengedrongen, dan heeft de geit de politiefluit ingeslikt. Als het verhaal de dieren in focus heeft, wordt de lezer herinnert aan de inbreker en vice versa.Je zou de twee verhaal-lijnen kunnen vergelijken met twee strengen touw, die in steeds kleinere slagen met elkaar verstrikt raken, tot ze één geworden zijn. Vervolgens zitten er in het verhaal een aantal scènes die het lezen nog leuker maken (de dieren die Donald het bloed onder de nagels vandaan halen, de dieren die de inbreker overmeesteren), zonder dat ze de verhaallijn verstoren.

Kortom: Barks op z'n best en een verhaal op z'n best. Als er studiemateriaal voor scenaristen bestond, zou ik het ergens bovenaan de lijst zetten. En waarom niet, als er zoveel tekenaars Barks' tekenwerk als voorbeeld naast zich op de tekentafel hebben liggen, waarom zouden scenaristen dat dan niet met zijn scenario's doen? Dus dames en heren schrijvers, studeer en profiteer.

BITS & PIECES

NUTTIG

Strips moeten! Ja, klontjes, zegt mijn omgeving. Toch ben ik niet zo zeker. Paar jaar geleden probeerden per helicopter ingevlogen strip-tv-meneren nog een minister te verleiden. Deetman in Nieuwspoort, perscentrum: 'Strip mag, boek moet". TV-meneren af. Zijn daarna een tortelduiven kwekerij begonnen, meen ik. Die Deet is interessant natuurlijk. Niet iedere minister heeft tenslotte twaalf jaar politicologie gestudeerd in Amsterdam. Na elf en een half jaar Kees' Keus in de Kerkstraat te hebben verslonden, kwam z'n moepie langs. "Zo, krotekoker, nu moet jij eens even luisteren. Als jij ooit een goed betaald baantje wil, moet je even boeken gaan lezen. Je bent een beetje leeslui. Niet goed voor je grijze cellen. Mag je daarna weer een strippie'. Da's hem goed bijgebleven. De opgelopen frustratie reageert hij nu af, in fasen.

Strips goed voor he dondertje? Als je twee minuten Crepax leest, voel je aan je waterafvoer dat strips goed voor je zijn. Maar, zijn strips ook nuttig? In tijden van no-nonsense een gewichtig vraagstuk. Zo vulde Duck al in de jaren vijftig een gezonken schip met ping-pong balletjes. Kwam weer boven water die schuit. Duurde tien jaar voor iemand die eend begreep. Gaat zo'n berger staan vertellen dat hij wel de betere ingenieursballetjes had gebruikt. Het is zeker slecht voor je stoere imago te vertellen welke literatuur je in het weekend leest. Wel nuttig voor de portemonnee.

D'r zijn er meer die het verstopt houden. Een beetje ayatollah verslindt Buck Danny, begrijp ik. Alleen kreeg die maar één raket in zijn staart geprikt, zodat zijn airbus vrolijk verder vloog. Je moet ook niet elke strip geloven. TV is nuttiger dan een plaatjesboek, hoor ik vervolgens van een ontwikkelingspedagoog. En die clips dan? Allemaal strips , meneer. Wordt zo'n versnelde diapresentatie tenminste een verhaal. Jammer overigens dat tegelijkertijd een poolse smid je oren teistert met een ritmisch geslagen aambeeldpolka Personal computers, veel nuttiger. Leren de kids nog wat, voor later. Mis. Werden pas ontwikkeld na De Postkoets van Lucky Luke. Datacommunicatie, protocolconversie, zend- en ontvangst berichten op één simpele pagina. Jaren zestig brave borsten. In het wilde westen bovendien.

Zo. En nu wil ik nooit meer zo'n gladgeschoren, begeitewolde stripfanaat horen zeggen dat het ministerie van Ach en Wee in 1948.... .

Ben Bits

IK BEN EEN BEETJE TELEURGESTELD OVER HET FEIT DAT ER IN DE STRIP MINDER ..... WORDT DAN VOORHEEN

DOOR HANS POLS met medewerking van PIETER VAN OUDHEUSDEN

Het is november 1987. De Belgische en (in mindere mate) Nederlandse stripwereld is bijeengekomen in de marmeren zaal van de Antwerpse zoo. De locatie is goed gekozen voor de presentatie van *De staart van de Marsupilami,* het eerste boek met de Marsupilami in de hoofdrol. Wanneer ik binnenkom zie ik Franquin zitten in de tropische kas, een staart van de Marsupilami om zijn nek gerold en onderworpen aan een interview door Han Peekel. Ik denk terug aan het gesprek dat Pieter en ik een half jaar eerder met hem hadden. Vlak voordat wij weer naar huis zouden gaan, vertelde Franquin dat hij net de eerste pagina's had ontvangen van een scenario van *Greg* met de Marsupilami in de hoofdrol. Ik had toen niet verwacht dat het eerste Marsupilami-boek er al zo snel zou zijn. Franquin maakt grapjes, signeert en staat de pers te woord. Hij treed voor het eerst sinds lang in de openbaarheid terwijl fotografen en televisiecamera's dit vastleggen. Het doet me goed om mijn "vriendelijke oom" zo te zien.

Het eerste deel van dit interview verscheen in Stripschrift 3, jaargang 22 tweede deel van een interview met André Franquin

ZWARTKIJKEN

Halverwege het gesprek dat wij hadden in maart liep Franquin naar zijn bar en kwam terug met een fles zeer oude genever die hij jaren eerder in Schiedam had gekocht en bood ons een glaasje aan: Dan is het net of je thuis bent.

Er zullen ongetwijfeld mensen zijn die mijn verhalen niet leuk vinden om te lezen. Tot nu toe heb ik echter bijna alleen aardige brieven ontvangen. Ooit ontving ik een agressieve brief en iets later een trieste brief over Zwartkijken. In die brief stond ongeveer: Wij kennen Guust Flater en de Marsupilami. *Zwartkijken* is niet slecht, de tekeningen zijn goed, maar wij, als christenen zijn verdrietig dat Jezus Christus hierin wordt aangevallen. Ik heb de briefschrijver vriendelijk geantwoord: "Ik ben nogal gevoelig voor het geloof, maar ik vind dat we dit stadium een beetje voorbij zijn. Dat is wel mijn mening. Ik was op school bij de broe-

ders van Gabriel St. Antoine en ik denk weleens met heimwee terug. Ik had graag meer geleerd over mens en vrede, mens en afkomst, mens en oorlog enzovoorts. "Hij antwoordde weer: "Bedankt voor uw uitleg en eigenlijk begrijp ik u wel, getekend door abt weet ik veel."

Krijgt u nog veel post van lezers?

Als een schrijver begint met brieven beantwoorden, dan is dat het einde van zijn carrière. Voor een tekenaar is dat ook zo, maar ik probeer zo veel mogelijk post te beantwoorden. Er zijn brieven die je gewoon niet onbeantwoord kunt laten. Kinderen die graag willen tekenen, die ook tekeningen meesturen, dat zijn originelen, die moet je toch terugsturen. Dat is vaak heel sympathiek. Er komen ook veel vragen naar tekeningen om in de kamer te hangen.

Heeft u door Zwartkijken een ander, meer volwassen publiek gekregen?

Er zijn tegenwoordig verschillende lezerspublieken. In **Robbedoes** had Zwartkijken nooit gewerkt. Het zou niet als album verschijnen. Nu is Zwartkijken ook verschenen als pocket (in de Franse versie, HP) en het is de bestseller van de serie. Hij loopt heel goed. **J'ai lu** is een van de betere uitgevers. De kwaliteit van hun strippockets is goed, goede druk en mooi papier.

Guust Flater werd vaak opnieuw uitgegeven. Van de laatste werden 600.000 exemplaren gedrukt en elke keer als er een nieuw deel uitkomt, lanceert dat de hele serie weer. De verkoop van sommige albums is al ruim het miljoen exemplaren gepasseerd.

U heeft veel jonge tekenaars beïnvloed. Welke hiervan waardeert u zelf?

O, er zijn veel goede tekenaars. Wasterlain is een van de tekenaars die ik goed vind en in wiens werk ik de sfeer van mijn tekeningen terugvind. Hij tekent veel beter dan ik, maar hij heeft wel goed naar mijn werk gekeken en naar Hergé.

Onze stijl van tekenen wordt veel op scholen gebruikt. Daardoor zijn heel wat carrières de mist ingegaan omdat bepaalde tekenaars voor een heel ander soort tekeningen gemaakt zijn

Is Frédéric Jannin een leerling van u geweest?

Nee, ik heb een tijdje met hem gewerkt, omdat ik met Delporte een scenario had geschreven: **Les démêlés d'Arnest Ringard et d'Augraphie.** Augraphie is een idioot woordspel in het Frans, ik weet niet hoe men het vertaald heeft. Ik mag Jannin erg graag. Het is een vriend, maar ik zie hem weinig. We hebben alleen samen gewerkt aan enkele scenario's voor dit album. We hebben nooit tijd gevonden voor een tweede album.

STRIPS LEREN TEKENEN

Heeft u Jannin dingen geleerd?

Nee, ik ben geen leraar.

Uw ervaring?

Ja, ik begrijp u. Ik ben altijd bang geweest om mensen te beïnvloeden. Als men mij om raad vraagt, help ik graag, al geloof ik er niet zo in om raad te geven, maar ik ga een tekenaar niet vertellen wat hij doen moet, zo werkt het niet. Dat zou misschien tegen zijn persoonlijkheid ingaan. Jannin heeft mij nooit gevraagd om hem te leren tekenen, hij kan tekenen! Wat mij wel overkomt, is dat een tekenaar mij vraagt om hem te helpen bij de eerste schreden in het vak, dat wel. Ik geef dan heel voorzichtig raadgevingen, aanduidingen, soms zelfs schetsen. Dat is wel voorgekomen en op dit moment doe ik dat heel intensief met iemand die erg weinig ervaring heeft met het maken van strips. Op dit moment maakt hij er één en daarbij heb ik de supervisie. Maar dit is een geval waarbij dat echt moet.

Enkele jaren geleden is iemand in Saint-Luc op het idee gekomen om een school voor striptekenaars te beginnen. Dat was een van de broeders van Saint-Luc. Hij is naar Hergé gegaan en hoe beleefd hij ook was, Hergé heeft geweigerd om les te gegeven. Hij wilde de last niet op zijn schouders nemen. Toen heeft hij mij gebeld en ik wilde het ook niet, ik heb het nog met Hergé besproken. Uiteindelijk was er iemand die wel wilde, dat was Eddy Paape, tekenaar van **Luc Orient** en **Flip Flink.** Hij werd de eerste stripleraar aan Saint-Luc. Op dit moment doet hij het niet meer. De school was al in zijn tijd heel interessant. Ze heeft uitstekende realistische tekenaars voortgebracht, zoals Schuiten, Renard en Berthet. Er zijn twee mensen die momenteel voor Robbedoes werken, anderen werken in Frankrijk. Ik ken de namen niet goed, want ik lees niet veel strips

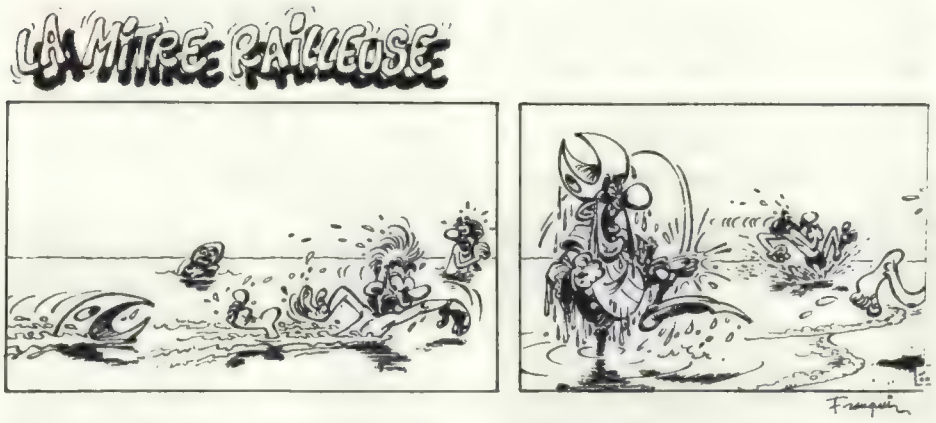

meer.

Ik heb de indruk dat veel mensen die in Saint-Luc hebben leren tekenen een zekere stijl hebben en het kost veel tijd om die weer kwijt te raken.

Ja, dat is waar. Neem bijvoorbeeld Giraud, Moebius, die met striptekenen begonnen zijn bij Jijé, in de stijl van Jijé. Hij heeft zo lang in deze stijl getekend, dat toen hij aan zijn eerste **Blueberry** begon en hij eens afwezig was, Jijé zonder iets te zeggen de ontbrekende pagina's heeft getekend en niemand heeft het ooit gemerkt. Het waren dus twee op elkaar lijkende stijlen. Sindsdien heeft hij zich daarvan losgemaakt, hij heeft zich in enkele jaren ontplooid. Hij heeft zulke andere tekeningen gemaakt dat er geen overeenkomst meer is, het heeft niets meer met Jijé te maken. Hij heeft zichzelf gevonden en is één van de beste tekenaars geworden.

Iedereen wordt beïnvloed. Ik denk dat ik het geluk heb gehad dat ik door zoveel dingen ben beïnvloed, dat geen enkele invloed de overhand kreeg. Ik ben heel makkelijk te beïnvloeden, eigenlijk ben ik beïnvloed door alle strips van voor de oorlog. Ik denk dat ik in het begin ook systematisch Jijé geïmiteerd heb, ik heb namelijk **Robbedoes** midden in een verhaal overgenomen. Ik probeerde zoveel mogelijk te imiteren, al is het niet gelukt, om de lezer niet van het verhaal te vervreemden en de overgang niet te groot te maken.

Dat is misschien niet goed geweest, ik had nu misschien heel anders getekend. De grote neuzen, het vele wit om de ogen, dat is Amerikaans. Degene die echt origineel wil zijn moet helemaal opnieuw beginnen, bij de natuur, hij zou van u een gelijkend stripfiguur kunnen maken en dan is het moeilijk u een dikke neus te geven, niet? Nee, ik denk dat ik heel anders had getekend als ik niet deze bewuste en gewenste invloed had ondergaan, het heeft mij op de rails gezet.

DE LAATSTE PAGINA'S

Na een lange afwezigheid publiceerde **Robbedoes** eind 1987 weer een nieuwe pagina van **Guust** en optimistisch kondigde de uitgever aan dat er elke twee weken een nieuwe aflevering zou gaan verschijnen. Dat was voor ons aanleiding om met Franquin te gaan praten, maar toen wij belden om een afspraak te maken, kregen wij een heel ander verhaal te horen.

U heeft uw laatste pagina's gemaakt?

O, dat weet ik nog niet zeker. Ik had problemen met mijn gezondheid, ernstige problemen, er komt werkelijk geen einde aan. Het is een zenuwinstorting. Bij sommigen duurt het jaren, maar men moet niet wanhopen. Omdat ik teveel zorgen van dien aard heb, is er geen ruimte meer voor de humor en de lach. Ik ben momenteel nog steeds met **Guust** bezig. Ik had een merchandisingzaak aanvaard, zonder te beseffen hoe belangrijk het eigenlijk was. Ik heb toegestemd, zij hebben het contract opgesteld en nu ben ik verplicht me eraan te houden, al zou ik dat liever niet doen. Het is erg moeilijk, maar ik denk wel dat het zal lukken. Misschien zal ik weer gaan tekenen als ik een idee krijg, dat mij weer lanceert. Ik zou met **Guust**, als mijn gezondheid en kracht ooit weer terugkomen, willen gaan tot de 1000ste gag. Ik moet dan nog twee albums maken, maar als ik er één maak ben ik al blij. Ik heb tekenen nodig, misschien op een totaal ander terrein. Wie weet ga ik wel aquarelleren aan de Belgische kust, ik heb nog geen flauw benul. Maar het is natuurlijk leuk om op een verrassing te wachten, men weet nooit welke richting men uitgaat. Met **Guust** was dat ook het geval, veel gags waren voor mij ook een verrassing. Men verzint een stripfiguur en die ontwikkelt, ontplooit zich ondanks jezelf. Alle schrijvers zeggen dat en ik denk dat het waar is. We hebben gags gemaakt die wij van tevoren totaal niet voorzien hadden. **Guust** is een beetje agressiever geworden, dat soort dingen.

Je twijfelt altijd. Ik heb nog veel personages in de la, die ik ooit getekend heb, maar ik heb de moed niet om er iets mee te doen. Er zijn altijd plannen en het makkelijkst vind ik momenteel **Zwartkijken.** Ik wil daar echter niet opnieuw mee beginnen, omdat ik dat niet regelmatig kan doen. **Zwartkijken** vereist een gecompliceerde techniek. Men moet het zwart doseren met een Rotring. Soms deed ik daar wel twee uur over en dan dacht ik, ik ben toch niet gek. Het is een beetje waanzin, **Zwartkijken** maken.

U bent dus niet echt met werken gestopt..... ?

Ik ben opgehouden met werken, uitgezonderd hetgeen dat ik beloofd het te gaan maken en moet maken. Maar ik verkeer niet in een situatie waarin dat makkelijk gaat. Ik hoop dat het op een dag weer kan, dat ik er ooit weer mee kan beginnen. Om financiële redenen is het interessant voor de uitgever en het is jammer om zo'n belangrijk personage als **Guust** te laten vallen. Relatief gezien, hè ?

HET GOEDE DOEL

Mensen hebben wel tegen mij gezegd: "Franquin, dat is Guust."
Ja, **Guust** is een beetje autobiografisch. Daar zit wat in, het is zeker zo dat het vaag autobiografisch is. Daarom is **Guust** ook mijn lievelingspersonage.

Zijn er ook gevallen waarbij **Guust** heel anders is dan uzelf?

Jazeker. Goed, hij knutselt veel, hij onderneemt veel meer dan ik. Ik ben helemaal geen knutselaar. Ik zou er best één willen zijn, maar ik wacht nog steeds op iemand die me dat leert. **Guust** doet dat niet, hij is bezig met chemie, electronica, van alles. Hij knoeit zelf met computers zonder ook maar ergens van af te weten, het is verbazend. Hij durft veel en ik juist niet, ik ben nogal bang uitgevallen.

Onder het weinige werk dat de afgelopen jaren van u werd gepubliceerd waren enkele strips voor Amnesty International en Greenpeace. Was dat op uw eigen initiatief?

Nee, zij hebben wij gevraagd en daar was ik erg blij mee. Amnesty International is een prachtige organisatie. Ik heb het niet vaak gedaan, maar het gebeurt vaker dat men mij vraagt om tekeningen te maken voor bepaalde zaken. Ik zou het nooit willen doen voor een politieke partij, om meerdere redenen. Er is niet een politieke partij die mij aanspreekt en bovendien stigmatiseert het je personage, wat commercieel schadelijk is. Ik zou mij niet ik kunnen laten met een politieke partij. Bij de Socialistische Partij zitten de mensen waar ik mij het meest mee verbonden voel, of beter: waar ik het minst ver van afsta. Ik sta erg ver af van alle politieke partijen. Ik denk dat mensen die ministerposten bekleden of bijna, vaak heel interessante mensen zijn. Met een grote cultuur, met een grote kracht om zich op te werken, opmerkelijke tactieken, maar ik heb de indruk dat ze wanneer hun doel bereikt is, incompetent worden. Totaal incompetent! Als men het van de komische kant bekijkt is er niets leuker dan naar hun woorden te luisteren. Je kunt voorzien wat ze gaan zeggen, je weet wat ze gaan zeggen.

U moet veel vrije tijd hebben nu u niet meer tekent.

Ja, dat moet wel maar ik vind nooit tijd, ik weet niet wat ik doe maar de tijd vliegt. Ik loop jaren achter met het lezen van alle boeken die hier zoveel ruimte innemen. De meeste boeken heb ik niet gelezen.

Leest u veel strips?

Vroeger wel. Enkele jaren geleden probeerde ik alle strips te lezen, die gepubliceerd werden, maar dat is nu niet meer mogelijk. Van de huidige strips zijn er die ik erg goed vind, maar ik heb de beroepsdeformatie van een tekenaar. Ik kijk vooral naar de tekeningen. En als het verhaal mij niet aanspreekt, lees ik het scenario niet eens, wat natuurlijk fout is.
Andere strips lijken wel gemaakt om mij te irriteren. Er zijn tekeningen die ik verafschuw.

Omdat ze zo slecht zijn, of te pessimistisch zijn?

Omdat ik te oud word, omdat het niet erg goed getekend is. Ik hou erg van goede tekeningen. Als je morgen met een meesterlijke auteur komt dan zeg ik dat is mooi. Maar nee, niet alles is goed in de stripwereld.
Ik ben een beetje teleurgesteld over het feit dat er in de strip minder gelachen wordt dan voorheen. Hier in België zijn weinig jonge auteurs die de mensen aan het lachen willen maken. Ik denk dat het weer terugkomt, ik krijg tekeningen van jonge Franse tekenaars en de tendens is dat die nu juist heel grappig zijn. En in Nederland, hoe zit dat daar met de lach in de strip? Zijn er tekenaars die de mensen aan het lachen maken?

(gedeelte uit) Strip voor Amnesty International. Zwartkijken met Guust Flater.

Wij vinden dat Gerrit de Jager grappige strips maakt. Hij werkt ook voor **Robbedoes.**

Ja, hem ken ik, maar zijn er veel grappige strips in Nederland?
Nee, maar misschien hebben wij hetzelfde probleem als u. Naarmate je ouder wordt, ga je om minder dingen lachen. Je bent veel minder gauw tevreden dan een lezer van 14/15 jaar, die om veel malle grapjes lacht. Weet u, ik lees de oude strips, zoals **Guust** met meer plezier dan dingen die nu gemaakt worden. Alles is al eens gedaan.

Hoe komt dat?

Het is heel moeilijk nieuwe dingen te verzinnen die nog interessant zijn.

Ja, bij **Robbedoes** hebben ze gelukkig Cauvin, dat is een heel populair scenarist.

En een heel belangrijke.

Zeker. Ik zeg altijd dat **Robbedoes** wel kan ophouden als hij morgen onder de bus komt.

Maar in de dagen dat u veel voor **Robbedoes** werkte, waren er toch ook niet scenaristen?

O, je had Roba, Morris, Peyo, in die tijd was men vooral op het komische, de lach, gericht. Je had een paar realisten, Hubinon en Charlier. Hoe heette die strip ook alweer?

Buck Danny.

Ja, **Buck Danny.** En je had Mitacq met zijn padvinders. Er was een heel grote groep.

Maar veel van die mensen schreven hun eigen verhalen. Cauvin schrijft voor een heleboel tekenaars. De tekenaars van uw generatie schreven hun eigen verhalen.

Ja, Peyo, Roba, wie nog meer?

Tillieux?

Ja, die is heel belangrijk, hij was de enige echte striphumorist in België. Werkelijk heel grappig, heel erg goed.

Pas na zijn dood is zijn talent erkend.

Exact, ja. Dat is waar, dat is jammer.

Wij zijn relatief jonge lezers, maar er is een bijna romantische kijk op uw generatie. Het lijkt of het een grote familie was, een groep vrienden.

Dat is waar. Wij lachen veel als we bij elkaar zijn, al zien we elkaar niet veel meer.

Velen van hen zijn nog heel succesvol. Als u hen ontmoet, bent u dan nog goede vrienden of hebt u het gevoel samen oud te zijn geworden.

Natuurlijk, we zijn oud geworden. Ik denk dat die generatie het resultaat was van de bevrijding. Er waren enkele moeilijkheden, maar daarna hadden we een gelukkige periode. En mensen als Peyo en Roba, we dachten alleen maar aan lachen.

U was eigenlijk een van de uitvinders van de Europese strip kort na de oorlog.

Ja, ik denk dat er toen volwassen mensen waren die eigenlijk nog kinderen waren?

Bedoelt u dat alles toen minder gecompliceerd was?

Ja, ik denk dat het zo was. Het was een gelukkige tijd, de laatste goede jaren.

Geen big business?

Nee, wij wilden alleen maar spelen en plezier hebben. We wilden onszelf plezieren en de lezers plezieren. zo simpel was dat en het is een prachtige bezigheid, als je je goed voelt, is dat prachtig, je creëert een eigen wereld. Stoor nooit een tekenaar als hij met zijn werk bezig is, want hij is er niet. Ook al stoot je hem aan, hij blijft afwezig.

TERUGKEER MARSUPILAMI

Een striptekenaar leeft in een andere wereld....

Inderdaad, het is eigenlijk een voortzetting van zijn jeugd. Ik vind het nog steeds leuk, ook nu ik ouder geworden ben, maar het is moeilijker geworden. Ik ben nog steeds zo, maar het is moeilijker geworden.

Het is een zenuwinstorting. Het ergste heb ik gehad, denk ik, maar het sleept zich voort. Het is niet voor iedereen hetzelfde. Ik ben namelijk bang dat als iemand dit leest, hij denkt: "O jee, dat kan duren." Ik vind het wel erg om te constateren, dat de geneeskunde in gebreke blijft. Ik heb gemerkt dat dokters vaak niet in staat zijn om je te helpen, sommige dokters. Er zijn alleen maar chemische geneesmiddelen.

Klopt het dat u de rechten van de **Marsupilami** hebt verkocht?

Ja, dat klopt. Ik was toen in zo'n stemming als waar ik het net over had. Ik vind de Marsupilami heel leuk, maar momenteel ben ik niet in staat om er iets mee te doen. Iemand kwam naar mij toe en deed een heel goed voorstel, ik vond het tenminste een goed voorstel. In het contract staat dat ik nog steeds in samenwerking met hem kan tekenen. Dus op de dag dat ik.....

Hij heeft de rechten?

Ja, iemand uit de zakenwereld, hij heeft de rechten, maar als ik weer in staat ben een album te voltooien dan doe ik dat voor hem en gaat hij accoord. Ik ontving gisteren het eerste deel van het eerste scenario en dat is erg goed. Ik teken dit eerste verhaal niet, dat doet iemand anders.

Het verkopen van de rechten van de **Marsupilami,** voelt dat niet alsof u een kind in de steek laat?

Nee hoor, dat viel mee. Ik weet dat ik het ooit zelf weer kan tekenen. Als ik die mogelijkheid niet had, was het wel erg triest. Maar **Guust** zal ik nooit verkopen, dat is mijn personage, mijn lievelingspersonage.

Uit de staart van de marsupilami.

DE GESCHIEDENIS VAN BOR KHAN

DOOR FRED DE HEIJ

Vlak voor de Strip-3-daagse kwam een nieuwe strip van *Hans Kresse* uit, *De geschiedenis van Bor Khan.* een belangrijk boek: niet alleen omdat Kresse één van de beste realistische striptekenaars in de wereld is en in Nederland al meer dan 30 jaar aan de top staat, maar ook omdat het om de bewerking van een oud verhaal gaat. Een omwerking van tekststrip naar balloonstrip, waarbij Kresse zowel in het verhaal als in de tekeningen veranderingen heeft aangebracht. Een unieke vergelijking wordt hierdoor mogelijk.

EEN KORT OVERZICHT

In 1946 werkte Kresse als tekenaar voor Marten Toonder en kwam bij hem met een Noormannen-verhaal. De naam van de hoofdfiguur, Leif, werd door Toonder veranderd in Eric en de verhalen konden van start. Zoals bijna alle **Toonder**-strips was het een tekststrip, 3 plaatjes per strook met daaronder het verhaal in romanvorm. De eerste verhalen speelden zich af in het rijk Atlantis, een heel vreemd land voor een Noorman, een pistool of een vliegtuig baarde daar weinig opzien. Eric voelt zich er dan ook niet erg thuis en als het rijk ten onder gaat, kan hij meer een echte viking worden. Langzamerhand verdwijnen de ongewone bijfiguren en wordt de strip steeds historischer. Ook Wograms burcht, een soort laat middeleeuws kasteel dat Eric van zijn vader heeft geërfd, moet verdwijnen en wijken voor de historisch juistere pallisade-vestingen uit de zesde eeuw. Dit gebeurt in het midden van de jaren vijftig, de hoogtijdagen van de Eric de **Noorman-strip**. Begin van de jaren zestig loopt de kwaliteit van de strip wat terug, Kresse lijkt de interesse wat verloren te hebben. In 1964 eindigt de serie met het 66ste verhaal, **De Eerloze Krijg.**

Stijlbreuk: Tsacha met teveel arceringen

Een vreemde schildknaap

ERWIN

In dit verhaal neemt Erwin, de zoon van Eric, een vrij prominente rol in. Erwin gaat nogal gebukt onder het feit dat hij zo'n geweldige vader heeft, terwijl de Noorse edelen hem niet zien zitten en hem ook niet als troonopvolger willen. Hij sluit een pact met vijanden van Eric in Brittannië, de Picten. Dat loopt uiteraard mis, Erwin heeft zich dan voorgoed onmogelijk gemaakt bij de Noren en kan niet meer naar zijn vaderland terug. Hij spreekt met Eric af dat hij naar Amerika zal gaan en neemt afscheid. In 1966 gaat Kresse verder met de Noren in de **Pep**, maar nu met Erwin als hoofdfiguur. Het is nu geen tekststrip meer, maar een balloonstrip en in kleur. Erwin en zijn vrouw zijn niet ver gekomen. Ze verkeren nog steeds in Brittannië, temidden van vijandige Britten, Picten en Saksers. Hij werkt zich snel op tot koning der Gotodin, hoewel het recht op die troon hem nogal betwist wordt. Het laatste **Erwin**-verhaal uit 1974 heet dan ook **De Ware Koning,** maar dat verhaal is na pagina 59 afgebroken en nooit afgemaakt.

TERUGKEER

Pas in 1987 komt Kresse weer met een vervolgstrip in de **Eppo**. Hij pikt dan de draad weer op met **Vidocq**, de 18de eeuwse misdaadbestrijder uit Parijs, wiens avonturen in de **Pep** in 1970 gestaakt waren. Die afwezigheid van 17 jaar had **Vidocq** geen goed gedaan. Hij komt terug als een stotteraar met knikkende knieën die geen greep kan krijgen op de gebeurtenissen. Waar is de held gebleven die tegen alle verdrukking in Napoleon redt van een laffe aanslag? Toch heel leuk om te lezen en we konden weer genieten van het prachtige tekenwerk van Kresse. Hoe mooi ook, **Vidocq** sloeg niet aan bij het jongere **Eppo**-publiek dat voor het eerst met Kresse in aanraking kwam: te veel pratende hoofden. Er werden genoeg pagina's gemaakt om een nieuw **Vidocq**-album uit te kunnen brengen en toen verdween de Fransman weer. Het wachten was op de terugkeer van een andere oudgediende: **Eric.** Het nieuwe **Sjors en Sjimmie stripblad** moest gevuld worden en Thom Roep, hoofdredacteur van de **Donald Duck**, kwam bij Peter van Leersum, hoofdredacteur van de **Sjors en Sjimmie**

Wograms burcht, een flauwekul kasteel

stripblad met het idee om Kresse een oud **Eric**-verhaal te laten omwerken tot een balloonstrip. Aan Kresse werd gevraagd of hij dit snel en dus goedkoop zou kunnen doen en hij zag daar wel mogelijkheden toe. In interviews heeft Kresse altijd gezegd dat hij schrijven en verhalen verzinnen belangrijker vindt dan tekenen, maar het feit dat Kresse een oud verhaal bewerkt en niet een nieuwe verzint, blijkt aan de financiële mogelijkheden van het **Sjors en Sjimmie stripblad** te liggen. Gekozen werd voor **De geschiedenis van Bor Khan,** een hoogtepunt in de **Eric**-verhalen.

DE GESCHIEDENIS VAN BOR KHAN

Dit verhaal werd gemaakt in 1953 en vertelt over de jacht op het zwaard Tyr dat onoverwinnelijk maakt, maar de gebruiker in het ongeluk stort. Het wordt gestolen door de steppekrijger Tsacha, die er de wereld mee wil veroveren. Eric, Erwin en vrienden achtervolgen Tsacha, doorstaan vele ontberingen en er vallen nogal wat lijken voordat het zwaard weer in goede handen komt. Als je het verhaal vergelijkt met de Erwin-verhalen, dan valt de duidelijkheid van het gegeven op: er is een aanwijsbaar doel waarnaar gezocht wordt en één hoofdvijand, terwijl Erwin in zijn verhalen heen en weer holt tussen groepen Saksers, Britten en Picten; vijanden van vandaag zijn de bondgenoten van morgen en andersom. Je vraagt je af waarom hij niet in een iets minder druk bevolkt deel van Brittannië is gaan wonen. Als je het verhaal als vervolgverhaal in een weekblad leest, ben je al gauw de draad kwijt. **De geschiedenis van Bor Khan** is helderder en ook als vervolgstrip goed te volgen hoewel het verhaal in het album uiteraard nog beter tot zijn recht komt.

INLEIDINGEN

De inleidingen van het boek zijn geschreven door twee grootheden van het Nederlandse beeldverhaal: Marten Toonder en Dick Matena. De keuze voor Toonder is begrijpelijk gezien zijn betrokkenheid met Eric, zeker in het begin. Matena is juist van een jongere generatie en etaleert zich eerst als bewonderaar en later als vriend van Kresse. Opvalt dat ze allebei anekdotes beschrijven over het moeilijke karakter van Kresse. Ook roemen ze beide het tekenwerk van Kresse, waarbij Toonder en passant uithaalt naar de klare lijn. Terecht denk ik, de klare lijn is een stijl geworden die veel onpersoonlijke tekeningen oplevert. Kresse heeft eigenlijk geen stijl, maar een handschrift, per definitie onnavolgbaar en uiterst persoonlijk en dus boeiender om te bekijken. Maar terwijl Toonder aangeeft dat Kresse het tekenen niet meer interesseerde, is Matena minder kritisch: Toen Matena zelf ging tekenen begon hij trucs en handigheden te doorzien, die zelfs de allergrootsten, behalve Kresse, vaak nodig hebben vanwege haast en deadlines. Wat Matena precies met die trucs bedoelt als hij Alex Raymond of Pieter Kuhn noemt, weet ik niet, maar een leuk voorbeeld bij Matena zelf is dat als hij voor een **Titanic**-omslag geen tijd heeft om zelf een pin up te verzinnen hij een idee van Solé overneemt. Zulke voorbeelden zul je bij Kresse niet aantreffen maar de ongeïnteresseerdheid die Toonder constateert, komt juist wel tot uiting in de **Eric**-strips uit de jaren zestig. Gelukkig heeft Kresse zich over deze inzinking heen gezet en tonen de **Vidocq** en **Eric**-strips vanaf 1965 wat we van Kresse verwachten: geniaal tekenwerk. Dat hij het nog steeds kan, bewijst Kresse in dit boek, maar voor ik daarop in ga, wil ik eerst het verhaal vergelijken met de oude tekst.

OUD VERSUS NIEUW

Toen de eerste pagina's in **Sjors en Sjimmie stripblad** verschenen, viel mij op dat Tsacha een hond van dichtbij mist met zijn pijl, even later een valk uit de lucht schiet en zegt dat zo'n knap schot niet bijzonders is. Niet echt logisch en ik heb meteen het oude boekje **De jacht op het zwaard** uit de kast gehaald om te kijken wat daar staat. Daaruit bleek dat Erwin in de oude versie voorkwam dat Tsacha op de hond Wolf zou schieten. Hoewel het hier om een onbelangrijk detail gaat, was het voor mij de aanleiding om door te gaan met vergelijken. De eerste essentiële verandering is de nachtscène waarin de nomaden op zoek gaan naar de le-

De figuren zijn losser getekend en daardoor levensechter

gende van Tyr. Kresse heeft dat verplaatst naar de tweede nacht na de valkenjacht en de eerste nacht niet in beeld gebracht. De spanning wordt nu beter opgebouwd: eerst een gezellig bezoek, dan de jacht en dan de eerste echte problemen. Aardig dat scènes zijn ingekort en dat verhoogt

Eric redt Halfra en Pum Pum uit het brandende Tyrfing

het tempo van het verhaal. Sommige gebeurtenissen zijn helemaal geschrapt: in het oude verhaal zet Tsacha het slot Tyrfing in de fik, wat helemaal afbrandt. Eric weet nog net met de vastgebonden Pum Pum en de gedrogeerde Halfra uit een raam in de slotgracht te springen. Een spectaculaire scène die het zeker in kleur goed zou doen, hoewel hij inderdaad voor de loop van het verhaal gemist kan worden. Nog begrijpelijker is de verandering dat Erwin nu gewoon met de reis mee mag. In de oude versie mag hij dat in eerste instantie niet, vlucht weg en komt een week later, vermomd als de schildknaap van Yark terug om in te schepen. Niet alleen een overbodige scène, maar ook onlogisch, omdat de verdwijning van Erwin gelaten aanvaard wordt, terwijl dat eigenlijk aanleiding genoeg zou zijn om heel Noorwegen om te ploegen. Verbeteringen dus, hoewel door balloons en inkortingen ook wel wat verloren gaat: de karakters van de bijfiguren komen minder uit de verf. Bijvoorbeeld het verraad van Rorik wordt in de oude versie al vrij vroeg voorbereid: "Deze onderneming is één grote waanzin", barst hij uit, "Ik begrijp niet waar het allemaal goed voor is. Hadden die nomaden ons maar gevangen genomen, dan zaten we nu misschien in een tent met een brok eten, in plaats van in die vermaledijde sneeuw". Een andere bijrol die helaas ingekort moest worden, is die van Halfra: "Als Eric en zijn vrienden bij het kamp van Tsacha aankomen, vinden ze daar slechts een tiental krijgers. Halfra wil er driest op af stuiven, maar Eric besluit tot een list. Hij stuurt Halfra naar het kamp om de

Orm minder karikaturaal

nomaden te overbluffen, een rol die Halfra op het lijf geschreven is. Halfra overtuigt de nomaden ervan dat ze omsingelt zijn door honderden krijgers en ze geven zich aan hem over. Anno 1988 gaat het anders: Eric en co. rijden met een boogje om het kamp heen. De mooie rol van Halfra is verdwenen, hij wordt gereduceerd

De figuren zijn losser getekend en daardoor levensechter

tot een gek met een spraakgebrek: "Haart u om het schaarvuur", "Onttrek het verruim", enzovoort. Ondanks het bezwaar van de bijrollen is het verhaal erop vooruit gegaan, omdat die onlogische scènes herschreven of geschrapt zijn.

TEKENINGEN

Afgezien van de tekst heeft Kresse ook nogal wat aan de tekeningen moeten veranderen. Zijn tekenstijl is sinds 1953 verder ontwikkeld, minder strak en hard, zodat een aantal oude tekeningen niet meer pasten naast de nieuwe. Ook het feit dat hij zich beter is gaan documenteren betekende dat Wograms burcht, helmen, huisjes et cetera veranderd moesten worden. De lossere manier van tekenen maakt dat de nieuwe figuren beweeglijker en levensechter overkomen. Een figuur als Orm is nu minder karikaturaal en moest bijna volledig hertekend worden. Hoewel de nieuwe en oude tekeningen vrij goed op elkaar aansluiten, valt er toch hier en daar een stijlbreuk op. Slechts één hertekening vind ik niet een verbetering: Kohor werpt zijn mes op strook 201 minder overtuigend als op het oude plaatje.

VOOROORDEEL

Ik was in ieder geval met het album blij verrast. Toen ik las dat Kresse **De geschiedenis van Bor Khan** ging omwerken tot een balloonstrip was ik niet enthousiast. Maak liever een nieuw verhaal en blijf af van iets dat al af is. Een vooroordeel waar niet alleen ik mee zat. Nu blijkt deze omwerking een verbetering, zowel in het

verhaal als in de tekeningen. En het is niet alleen een spannend en goed stripverhaal, maar geeft ons inzicht in de ontwikkeling van Kresse. Van mij mag hij het nog een keer doen. Of dat er van komt, is nog maar de vraag. Kresse dacht met wat plak- en knipwerk snel en goedkoop een strip in elkaar te kunnen knutselen, maar dat viel tegen. Uiteindelijk moest er veel meer hertekend worden dan van te voren was ingeschat en omdat hij dat nu weet, zal een volgende productie duurder uitvallen. Een opmerking over de inkleuring van **Vidocq** in de **Eppo** toonde aan dat slechte kleuren zelfs de tekeningen van Kresse kunnen verpesten. Met name in het verhaal **De dief** komen staaltjes voor... In **De geschiedenis van Bor Khan** zijn de kleuren heel mooi sferisch en geven ook aan de oude zwart-wit tekeningen een extra dimensie. Ondanks dit alles slaat het verhaal niet erg aan bij het jongere **Sjors en Sjimmie**-publiek. De kids slaan het meestal over en vinden dat het meer een verhaal voor hun vaders is. Hier ligt dus een mooie opvoedkundige taak voor de striplezende vaders. Ik heb mijn zoontje op schoot genomen om hem de kwaliteiten van Kresse uit te leggen, maar toen hij op mijn boek begon te kwijlen, heb ik hem weer op de grond gezet. Over tien jaar probeer ik het nog een keer.

Wel anders, maar beter?

(Advertentie)

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078-142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht)

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A, 1095 XC AMSTERDAM
020-94 35 62

STRIP ANTIQUARIAAT
&
STRIPGALERIE PANDA
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur
Frederikstraat 955-959, 2514 LJ 's-Gravenhage, tel. 070-635950*

GEVRAAGD: EXPO 58 IN NEDERLANDS MAGIC STRIP. TEL. 08338 - 525 38

AANGEB. 4 JAARGANGEN WEEKBLAD "TOM POES" 1947 T/M 1951 (1e JAARGANG INKOMPL.) INL. TEL. 01802 - 3405

EEN ABNORMALE VROUW: DIE NIET KAN VERGETEN (VERGEVEN).

DOOR ASTRID M. KRAFT

Verkrachting komt veelvuldig voor in de (volwassen)strip. In de ene helft van de gevallen zien we het slachtoffer niet meer terug. Is dat wél zo, dan baalt ze even, maar haar leven gaat gewoon verder. En dan is er nog de categorie strips waarin beweerd wordt dat zij het eigenlijk ook best wel lekker vond...
Het is geen nieuws dat deze strips door mannen geschreven en getekend worden.
Sinds een jaar ligt er een album in de stripwinkels waarin de verkrachting en het verknipte leven van het slachtoffer erna centraal staan: *Odile en de krokodillen. Chantal Montellier,* de hardste vrouw in de stripwereld, heeft dit moordverhaal onder het volk gebracht.

ZWART-WIT

Op het eerste gezicht is het een in alle opzichten zwart-wit verhaal: Odile wordt verkracht door drie mannen en - ogenschijnlijk gefrustreerd door het feit dat haar 'chique verkrachters uit goede huize' niet veroordeeld worden - vermoordt zij vervolgens iedere man die zijn lust op haar wil botvieren.
De somberheid van het verhaal wordt ondersteund door de aan Montellier eigen manier van zwart-wit tekenen. Zij schotelt geen mooi verhaal en ook geen mooie plaatjes voor. Daarmee onderstreept zij wel feilloos de sfeer van haar vertelling. We kennen haar ietwat houterige tekenstijl al uit de **Andy Gang**-albums en uit haar weinige vrolijke kijk op de toekomst in de albums **1996** en **Shelter.**
In **Odile en de krokodillen** zijn haar tekeningen soepeler, de hardheid is smeuïger. De botte bijl is vervangen door het gladde mes, wel altijd bij de hand om toe te steken. De omgeving waarin haar hoofd- en bijfiguren zich bewegen wordt belangrijker en zorgvuldig uitgewerkt. Steen, in de vorm van gebouwen, muren en graftomben, al dan niet opgesierd met graffiti, speelt een onmisbare rol in het scheppen van een kille, onpersoonlijke sfeer. Montellier maakt in **Odile** meer dan in haar vroegere werk gebruik van grijs door het aanbrengen van raster, het tekenwerk lijkt meer af te zijn. Daarbij trekt zij een hele scenaristische trucendoos open: inzoomen, dezelfde plek vanuit verschillende standpunten, dreigende fantasiebeelden door het verhaal heen. Al met al een genuanceerd uitgewerkt zwart-wit album, dat mij doet denken aan **Varenne**, die ook drie albums in dezelfde **Serie Modern** (uitgeverij Arboris) heeft.

NACHTMERRIE

Ook het verhaal is niet zo zwart-wit als boven samengevat. Het lijkt weliswaar alsof Odile doet waarvan waarschijnlijk veel slachtoffers van verkrachting alleen maar dromen - zij maakt de agressors af - maar zo eenvoudig heeft Montellier haar figuren niet geschapen.
Odile reageert niet normaal. Zij is een gevoelig mens met een psychiatrisch verleden en door de verkrachting uit haar toch al wankel evenwicht geworpen. Als zij in de loop van het verhaal

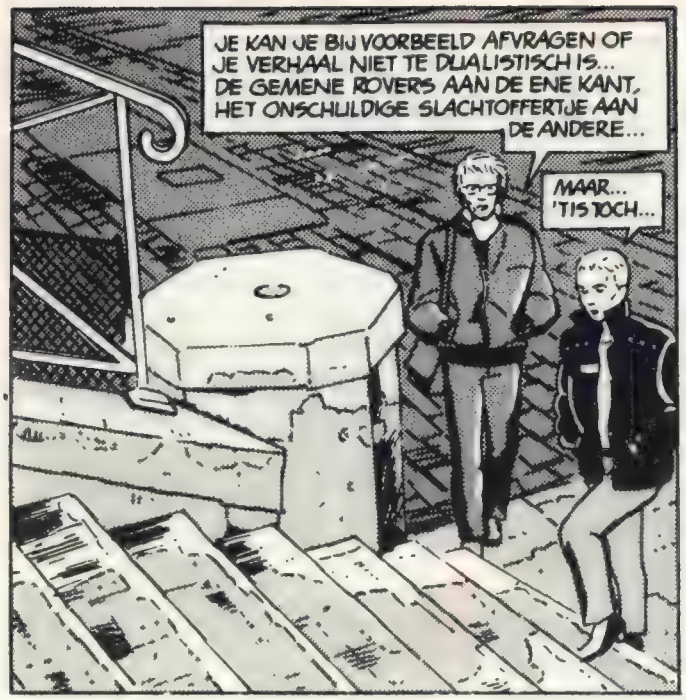
JE KAN JE BIJ VOORBEELD AFVRAGEN OF JE VERHAAL NIET TE DUALISTISCH IS... DE GEMENE ROVERS AAN DE ENE KANT, HET ONSCHULDIGE SLACHTOFFERTJE AAN DE ANDERE...
MAAR... 'T IS TOCH...

jonge schrijver ontmoet, aan wie ze haar verhaal laat lezen en die er een roman van maakt. Hij wil haar niet aanranden, maar neemt haar haar verhaal af. Dat maakt hem ook tot een krokodil - een allesverslindend, gevaarlijk en lelijk roofdier. Het beeldje van **David met het hoofd van Goliath aan zijn voeten** van Verrochio, dat steeds opduikt als Odile weer heeft toegeslagen, staat voor Odile, of beter: voor alle kleinen, onaangepasten. Montellier werpt zich ook in dit album weer op als woordvoerster van de machtelozen, zonder dat zij een oplossing heeft, die Odile of de lezer(es) uit de nachtmerrie zou kunnen bevrijden. Zij probeert wel begrip te kweken voor Odile en wat mij betreft lukt haar dat redelijk.

probeert weer een normaal leven te leiden, kan zij het niet aan. "Het lukte me niet het tempo te volgen, me naar bevelen te schikken." Zij vecht tevergeefs tegen de drang en het plezier om te doden, maar telkens als zij een man tegen komt, vraagt hij erom. Odile kan het niet helpen dat mannen zo slecht zijn en zij lijdt eronder. Zelfs de feministische vrouwen bij wie ze uiteindelijk hulp zoekt, kunnen niets met haar beginnen. Odile weigert zich naar de harde realiteit, waar alles draait om macht over zwakkeren en carrière maken, te voegen. Zij probeert met haar eigen onaangepastheid te leven maar loopt steeds weer stuk op anderen, die in haar willen zien wat zij in hun hoofd hebben. Dat blijkt vooral als zij de

ZIELIGE MANNEN

De mannen die Montellier Odile laat tegenkomen zijn minder uitgediept. Zij staan voor de verschillende verschijningsvormen van de **Man** en confronteren Odile en de lezer(es) met een aantal typische voorbeelden van mannelijke redeneertrand. Odile wil gewoon hulp en begrip en voor de rest met rust gelaten worden. De mannen (en op het eind ook de vrouwen) die zij tegenkomt, blijken alleen maar in haar geïnteresseerd te zijn als zij te gebruiken is voor hun lustbeleving. De ene probeert het met deskundigen-taal, de ander met vasthoudendheid of directheid, maar het doel is uiteindelijk hetzelfde.
Odile is somber, op het chagrijnige af, maar dat schijnt de mannen alleen maar aan te trekken. Zij zien in haar een prooi waarop zij hun goedheid bot kunnen vieren en er zelfs nog iets voor terug kunnen krijgen. Het zijn eigenlijk zielige mannen, zelf op zoek, maar zonder oog voor de persoon van de ander. In Odile denken zij een nog zieliger mens te herkennen. Maar daarin vergissen zij zich lelijk.
Montellier relativeert dit beeld van mannen later in het verhaal door het opvoeren van de schrijver die zichzelf een 'krokodil-met-berouw' noemt - zonder te beseffen dat krokodillen niet alleen diegenen zijn die Odile fysiek willen penetreren - en door Odile bijna in de klauwen van de feministes te laten vallen, die uiteindelijk ook alleen maar dat ene willen: lust, en dat met macht.

Het is moedig om in een mannenwereld - wat het stripgebeuren zonder twijfel nog is - een stripverhaal te maken èn uit te geven, waarin de held niet mooi en vooral heldhaftig is, de vrouwen niet goed en vooral vergevingsgezind, waarin een onderwerp wordt uitgewerkt dat vooralsnog alleen in de feministische literatuur te vinden is. Montellier gaat daarmee verder op de door haar ingeslagen kritische weg. **Odile en de krokodillen** is zeker geen makkelijk stripverhaal, dat je lekker weg kunt lezen. Het is een integer verhaal dat je bij blijft, verzorgd en doordacht in scène gezet en boeiend getekend. Het is verbazingwekkend dat dit album niet meer opzien gebaard heeft in de stripwereld.

B O E K E N

TANGO VAN HET ZWEET
CROMWELL & RIFF

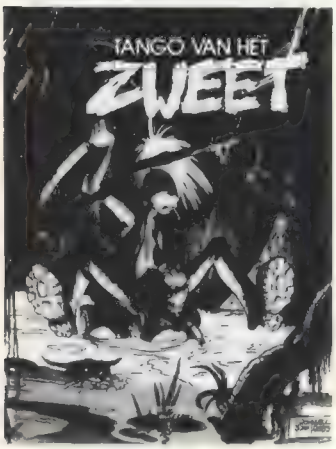

REB'S & RALPH
BLITZ 1988
PRIJS f 21,95
52 PAGINA'S, KLEUR

Sinds een paar jaar is in Frankrijk een groep tekenaars actief als Studio Asylum. Behalve het samen delen van een studio, hebben deze tekenaars nog een aantal dingen met elkaar gemeen, maar dat wordt straks wel duidelijk. Asylum bestaat uit Cromwell, Gonnort, M.L.M., Karim, Kissler, Joe Ruffner, Arthur Qwak en Riff Reb's. Aan een bijdrage van de groep aan **Circus 124** werkten ook Yann en Hardy mee. Niet zo verwonderlijk, want het werk van Yann en dat van de Asylum-tekenaars ademt eenzelfde sfeer uit. Uitgeverij Blitz heeft al een aantal strips van deze mensen uitgegeven (**De zon der wolven, Vixit**) en op korte termijn zullen er nog albums volgen van Riff Reb's, Gonnort en Ruffner. De eerste uitgave die in Frankrijk verscheen, afkomstig uit deze studio, was **Le bal de la sueur,** waarvan nu een vertaling in d winkelligt.Oorspronkelijk verscheen het uitgegeven in eigen beheer, maar de tweede druk verscheen na unanieme lof van de pers bij Glénat. De stripwereld stond op zijn kop. Waarom?

Tango van het zweet is een eenvoudig avonturenverhaal. De held, Sergei Wladi, wordt de tropische regenwouden van het Amazonegebied ingestuurd om een pakje te bezorgen aan professor Pendorf. Het spreekt vanzelf dat hij te maken krijgt met enge dieren, wrede inboorlingen en een gekke professor. Voor vrouwen heeft Sergei geen oog wanneer hij midden in een avontuur zit.

Het verschil met de traditionele avonturenstrips, denk bij het voorgaande maar aan **Bob Morane** of **Bernard Prince** en de strips van Cromwell en Riff Reb's, Gonnort en Qwak die maken, is terug te vinden in het karakter van de helden. Wladi is een ongeschoren, nihilistische punker. Bovendien loopt hij de helft van het verhaal in zijn blootje rond. Of we nu echt met vernieuwingen op stripgebied te maken hebben, betwijfel ik. Niettemin is **Tango van het zweet** heel goed getekend in een stijl die net als het scenario verwijst naar **Bob Morane** van Yann en Conrad. Bovendien is de inkleuring van Lencot en Quilici heel fraai. Een gegeven is dat de Asylum-tekenaars bij elke Franse uitgever terecht kunnen (tot nu toe is dat vooral bij de trendgevoelige uitgever Glénat) en door de in een permanente crisis verkerende Franse striptijdschriften met open armen worden ontvangen.

HP

DODENDANS
FREDERIC BEZIAN
BLITZ 1988
PRIJS f 31,95
112 PAGINA'S,
ZWART/WIT

Omstreeks de eeuwwisseling was in Frankrijk een groep schrijvers actief die de geschiedenis inging als de decadenten. Tot deze groep behoorden de medewerkers aan het tijdschrift **La decadent** (1886 - 1889) waaronder Paul Verlaine, terwijl ook Joris Huysmans er vaak toe gerekend wordt. Hoewel het decadentisme vooral in Frankrijk leefde, waren er in meerdere landen decadenten actief, zoals Oscar Wilde, Hugo von Hofmanstahl en de Italiaan d'Annunzio. In Nederland voelde met name Jacob Israel de Haan zich aangetrokken tot de stroming (denk aan zijn **Nerveuze vertellingen**) en enige invloed is terug te vinden in het werk van Louis Couperus. Het decadente was behalve in de literatuur ook te vinden in de schilderkunst.

In het werk en de levensstijl van de decadenten openbaarde zich de decadentie (het verval) als verfijning van het gevoelsleven, een subtiele zin voor vormgeving en het sensuele, fantasie en dromerij. De decadentie, het fin de siècle-gevoel van een naderend einde is op dit moment terug te vinden in het werk van een aantal stripmakers zoals dat van de scenarist Cothias, terwijl ook in de film deze invloed is te ontdekken.

Een tekenaar die duidelijk verwijst naar de eeuwwisseling en naar de decadenten is Frédéric Bezian. Van deze oud-leerling van het Saint-Luc verscheen bij Magic Strip in 1984 **Eeuwwisseling** (een duidelijker verwijzing kan haast niet), een boekje met drie verhalen die onder meer verwijzen naar Oscar Wilde. Op de in dit boekje ingeslagen weg gaat Bezian verder in **Dodendans.** Men hoeft niet echt op de hoogte te zijn om in de titel **Het portret van Doris Wilde** een verwijzing naar Oscar Wilde's **The picture of Dorian Gray** te zien. Bovendien verwijst Bezian in dit schitterende verhaal naar Salomé (waarover Wilde een stuk schreef en Richard Strauss een opera). Salomé, de moordenares van Johannes de Doper en de archetypische belichaming van de **femme fatale!** Voor alle verhalen in **Dodendans** ging Bezian uit

van een paranormaal verschijnsel als reïncarnatie, ectoplasma's, geesten, doppelgangertelepathie en poltergeisten. Het is echter naïef om Bezians werk griezelverhalen te noemen, eerder komt het in de buurt van de Victoriaanse roman en de feuilletons waarop ook François Rivière zich regelmatig baseert (Sidney Bruce). In Bezians geval is de kern van de zaak echter dat het er niet toe doet of de gebeurtenissen plaatsvinden in werkelijkheid of alleen in de geest van zijn hoofdpersonen, nee, het basisgegeven is dat zij ten onder gaan aan de gebeurtenissen die plaatsvinden.
De sfeer van Bezians verhalen en zijn tekenstijl vullen elkaar perfect aan. Hij werkt in een scherp contrasterende zwart-wit tekenstijl, waarin vooral het zwart domineert. Op deze manier lijkt het of de tekenaar ons toestaat om een glimp op te vangen van wat zich afspeelt in de donkere nacht en zo dat we niet precies zien wat er aan de hand is. **Dodendans** is uiterst verzorgd uitgegeven, aan ieder verhaal gaat telkens een korte inleiding vooraf (met helaas weinig verwijzingen naar Nederlandstalige literatuur, voor wie zich verder in de materie wil verdiepen) en het geheel is afgedrukt op glad, stevig papier.
Dodendans is gekartoneerd en verscheen in een genummerde oplage van 2500 exemplaren. Een uitgave die volledig recht doet aan het talent van Frédéric Bezian.

HP

B O E K E N

BESSY: OLIE OP DE Ggolven
JEF BROECKX & MARC MEUL
STANDAARD 1988
ISBN 9002159579
PRIJS f 4,95
39 PAGINA'S,
KLEUR/ZWART-WIT

Met het negende deel in de vernieuwde reeks van **Bessy**, een stripverhaal van een respectabele leeftijd, sinds enige tijd reeds uitgegeven in samenwerking met het WWF (World Wildlife Fund), vindt het avontuur plaats op de Waddenzee en voornamelijk op het waddeneiland Vlieland. Het is het verhaal van een olieramp op de Waddenzee en de verschrikkelijke gevolgen daarvan. Gelukkig is het een verzonnen, maar uit het verhaal blijkt dat dit ook echt kan plaatsvinden.
Helaas is sinds het verschijnen van het album de sterfte onder zeehonden reeds een realiteit geworden. In het verhaal wordt op een min of meer komische wijze duidelijk gemaakt dat het niet alleen de grote industrieën zijn die een aandeel in de vervuiling hebben, doch ook particulieren die even de olie van hun auto verversen en dan de oude olie in een rioolput gooien, maken wel degelijk deel uit van de ernstige vervuiling van onder andere de Waddenzee.
Met deze reeks die door Jef Broeckx wordt getekend en de **Suske & Wiske**-verhalen die ook over de milieuvervuiling en misstanden gaan, werpt de studio VanderSteen zich op als verdedigers van het milieu. Is dit nu zo nodig? Mijns inziens wel, ik vind het zeer goede zaak als een studio, zeer populaire stripverhalen zoals **Suske & Wiske** en de misschien iets minder populaire Bessy gebruikt om de jeugd bewust te maken, dat het zo niet langer kan.
Als men er dan ook nog in slaagt zoals in het verhaal **Olie op de golven** een redelijk spannend avontuur te maken en daarin de sage over Vlieland te vermelden, dan is het helemaal een goed gegeven. Uit de opbrengst van deze albums gaat ook een deel naar het WWF. In dit album is ook tekst opgenomen over de Vereniging tot behoud van de Waddenzee en vermelding hoe men lid kan worden van deze vereniging.
Natuurlijk zou de studio VanderSteen eenzelfde succes, en misschien zelfs meer succes kunnen hebben, als ze van **Bessy** alleen maar spannende en van **Suske & Wiske** hele leuke avonturen zouden maken. Dat ze dit niet doen en een deel van hun succes gebruiken om de jeugd op te voeden in het besef dat we van de natuur kunnen en moeten genieten en niet misbruiken vind ik alleen maar toe te juichen. Alleen al hierom een aanrader, deze **Bessy**-serie.

WR

LEO TOMASINI: DIVINE JUSTICE
DELVAUX & FRANCQ
DARGAUD BENELUX
1988
PRIJS *f* 7,50
48 PAGINA'S, KLEUR

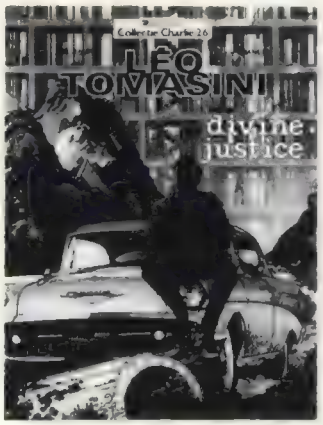

De Belgische rechercheur Léo Tomasini raakt in New York nauw betrokken bij het opsporen van een lustmoordenaar: Divine Justice. Deze psychopaat doodt in iedere stad twee mensen. Eerst een pooier of dealer, vervolgens een kind. Divine Justice heeft al een aanzienlijke scorelijst, onder anderen het dochtertje van een peetvader van de maffia. Die laat onmiddellijk Tomasini halen en geeft hem bevel de schuldige te vinden en te doden. Slaagt Tomasini niet, dan kan hij zelf een kogel verwachten.
De Belg is niet onder de indruk, maar verdiept zich toch in de zaak. Het eerste lijk in New York is al gevonden. Ergens in de stad loopt dus een kind gevaar vermoord te worden, maar wie? Tomasini krijgt hulp van de moeder van een ander slachtoffertje. Samen gaan ze op jacht, maar het wordt een race tegen de klok...
Het album ademt een sfeer uit die we kennen uit de **Dirty Harry**-films van Clint Eastwood. Ook Tomasini is een harde smeris, die er z'n hand niet voor

B O E K E N

omdraait een paar bad guys naar de andere wereld te helpen. Een element dat de auteurs aan de succesformule hebben toegevoegd is de erotiek, dat schijnt onlosmakelijk met de volwassenenstrip samen te hangen. 'Helder' is het woord dat het hele album samenvat. Het verhaal is vrij helder, de tekeningen en ook de kleuren zijn helder. De makers hebben vast goed naar Hermanns tekenwerk gekeken, want tekeningen en inkleuring doen sterk aan **Jeremiah** denken.
Als u **Stripschrift 217** goed gelezen hebt (**Gedachten over het beeldverhaal** door Hans Pols - pagina 14 en volgende), weet u dat ik van triviale strips houd. Dit exemplaar is er een schoolvoorbeeld van. Ik vind het een prachtig album, dat ik met genoegen gelezen heb. Dus, triviale stripliefhebbers: kopen dat boek.

BDJ

TIGER JOE 1: DE IVOORPISTE
JEAN-MICHEL CHARLIER & VICTOR HUBINON
DARGAUD BENELUX
1988
PRIJS ƒ 7,50
48 PAGINA'S, KLEUR
Sheila Keeler wil de Afrikaanse wildernis in trekken op zoek naar een olifantenkerkhof. Haar vader, een beroemd ontdekkingsreiziger, kwam om in de jungle, maar had z'n dochter nog net voor zijn dood een brief gestuurd, waarin hij gewag maakte van enorme hoeveelheden ivoor. Sheila ziet een leuke mogelijkheid geld te verdienen, maar heeft een gids nodig. Helaas doet ze een beroep op een misdadiger, die een mooie kans ziet haar de schat afhandig te maken. **Tiger Joe**, een eerlijke gids van het **Buck Danny**-type, schiet de

dame te hulp.
Of onze helden het ivoor echt bereiken weten we nog niet, want dat kunnen we in het tweede deel lezen...
De **Tiger Joe**-verhalen dateren uit de jaren vijftig / zestig, en waren hier tot voor kort niet in albumvorm verkrijgbaar. Als we Matla's orakel raadplegen, leren we daaruit dat er zeven avonturen van **Tiger Joe** zijn gepubliceerd in Sjors. Wie de avonturen van **Buck Danny** compleet in de kast heeft staan mag dit album niet bij z'n stripspeciaalzaak laten liggen. En nu maar hopen dat Dargaud ons niet te lang op de overige zes verhalen laat wachten...

BDJ

FLIPPIE FLAPOOR 1: ZWIJNERIJ
LIAN ONG & JANNIE MAES
STICHTING LEKKER DIER
PRIJS ƒ 6.95
16 PAGINA'S, ZWART/WIT
Dat de bioindustrie gekke dingen doet weten we eigenlijk wel. De kranten berichten regelmatig over de misstanden die hier gebeuren. We zijn er eigenlijk een beetje immuun voor geworden. Alleen bij directe schade aan de volksgezondheid of als we op het matje geroepen worden door het buitenland haalt het nog op de voorpagina's. Hoe nu toch de mensen op te laten schrikken uit hun letargie. Lian Ong en Jannie Maes hebben daar het volgende op gevonden. Draai de rollen eens om. Zij geven de varkens mensenrollen en de mensen varkensrollen. Het resultaat is een zeer schokkend en indringend verhaal. Het zien van mensen in kleine hokken, voornamelijk vrouwen met zeer veel 'jongen', die zeer beredeneerd ofwel voor de verdere fokkerij ofwel voor de slacht bestemd worden, geeft je een misselijk-makend gevoel. De tekeningen van Lian Ong maken het zo realistisch. Het medium wordt in deze strip heel goed gebruikt. In een verhaal of in een film is dit niet zo uit te beelden. Vooral de scène waarin de varkens uit het slachthuis spelen met een mensenhand relativeert het hele slachtproces.
Een schitterend stripboek dat je met walging uitleest. Het is te bestellen is bij Stichting Lekker Dier. Het adres is: Postbus 1566, 3500 BN Utrecht of te koop in boekhandel of stripspeciaalzaak.

PD

ALLES WARM
JOHANNES VAN DAM & JOOST SWARTE
BZZTOH 1988
PRIJS ƒ 24,50
144 PAGINA'S, ZWART-WIT
Op 13 oktober jongstleden werd bij Christofori in Amsterdam het eerste exemplaar van dit boek aan de auteurs uitgereikt door de bioloog Midas Dekkers. Er staan plaatjes in het boek, maar het is geen stripboek. Diverse keukengeheimen worden prijsgegeven, maar het is geen

kookboek. Wat is het wel? Een boek met gastronomische essays van de hand van Johannes van Dam. Van Dam is eigenaar van De Kookboekhandel in Amsterdam en publiceert momenteel wekelijks in Elsevier. De opgenomen essays werden eerder gepubliceerd in het maandblad Intermagazine aan welk blad hij tussen 1982 en 1987 zijn medewerking

verleende.
Zijn verhalen kunnen over iets heel simpels gaan als de aardappel, maar je toch het gevoel geven wereldschokkende informatie te bevatten. In het essay Bedrog gaat Van Dam bijvoorbeeld vreselijk tekeer tegen restaurateurs die hun prijzen op het niveau van de gasten willen houden, maar wel met fancy namen willen jongleren op de menukaart. Als ik voortaan een Tournedos Rossini op de kaart zie staan weet ik, dankzij Johannes van Dam, dat die behoort te worden genuttigd met ganzelever en truffel in plaats van met paté.
Wat dit boek zo bijzonder maakt voor stripliefhebbers zijn uiteraard de illustraties van Joost Swarte. De tekeningen die hij maakte zijn stijlvol, grappig, to the point, maar vooral creatief. De titel van elk essay heeft hij keer op keer uitgebeeld in één hokje van 4 x 4 centimeter, waarin de basis-lay out bestaat uit een grafisch zeer geslaagd alfabet. Artisjok, boter, camembert, knoflook, mes en veel meer zelfstandige naamwoorden uit het keukenleven worden uitgebeeld op een manier die niet alledaags is, maar toch ook weer niet zo, dat ze belachelijk worden gemaakt. In Alles Warm, waarvoor Swarte trouwens niet alleen de illustraties verzorgde, maar ook de gehele vormgeving van het boek, is een volmaakt evenwicht bereikt tussen tekst enerzijds en beeld anderzijds. Een aanrader, dus smullen maar!

AvO

BRIEVEN

Geachte heer Bits,

Facts are holy comment is free ! Ik ben helemaal geen voorzitter van de stripgidsprijs. Ik zit gewoontjes in de jury, samen met 7 andere mensen.
Heer Bits, mag ik u de lectuur aanbevelen van "Het ruikt hier naar onzin" van Kamagurka en "HP en Giuseppe Bergman" van Milo Manara ?

Vriendelijke groet,
Patrick Van Gompel.

AHA STRIPSCHRIFT : LANG VERWACHT EN TOCH GEKOMEN. 12 JAAR NIET MEER GELEZEN MAAR NA DIE HARTVERSCHEURENDE OPROEP WEER ABONNEE GEWORDEN BEN BENIEUWD
HM... URBANUS... HEB IK NOG NOOIT GELEZEN... EN VERDER
MICKEY MOUSE ... KUIFJE.. HET LIJKT WEL EEN NUMMER VAN 12 JAAR GELEDEN,.. EN ZOU DE REDAKTIE NIET WETEN DAT ER 'STRIPS VOOR VOLWASSENEN' BESTAAN
WAT STAAT ER EIGENLIJK OP HET OMSLAG?
NEE
LUCKY LUKE! WAAROM NOU JUIST HIJ ?
IK HOU VOORAL VAN REALISTISCH GETEKENDE STRIPS... DE DOELGROEP WAAR IK BIJ HOOR KOMT NIET ERG AAN ZIJN TREKKEN
PANG
IK MIS NOOIT EEN DOELGROEP
GOED GEDAAN LUKE.. KOM, WE HEBBEN EEN AFSPRAAK BIJ STRIPSCHRIFT, PRATEN OVER "ASTERIX EN HET HISTORISCH PERSPECTIEF"
PFFFF
KUIFJE WIL NU OP HET OMSLAG, SS 20 NOG AAN TOE
WAT VOOR HAARLAK GEBRUIKT HIJ EIGENLIJK, MIJN SPUUGLOK ZAKT STEEDS AF
O, DAT MOET JE AAN HAR BROK VRAGEN, DUIZEND PERSHINGS
REDAK

Fred de Hey ,Zaandam

ACTUALITEITEN

VLAAMS STRIPGILDE

Op 19 november 1988 vergaderde het jubilerende **Vlaamse Stripgilde** (10 jaar!) in Restaurant Ten Rivierenhof in Antwerpen. Een belangrijke vergadering aangezien de bestuursverkiezing onderdeel uitmaakte van de agenda. Vooraf waren er twijfels of de opkomst voldoende zou zijn en zo ja, of voldoende leden zich kandidaat wilden stellen voor zo'n bestuursfunctie.
Het viel gelukkig allemaal mee. Een dertigtal leden gaf acte de présence, waarvan acht personen zich kandidaat stelden voor de in totaal vier bestuursplaatsen. Na stemming werden drie leden herkozen, namelijk **Jacques Bakker, Hec Leemans** en **Robert Merhottein** (Merho). Het vierde bestuurslid wordt **Claus Scholz**, die al geruime tijd samenwerkt met Leemans aan de strip Bakelandt. Scholz vervangt door zijn verkiezing **Marcel Rouffa,** die zich niet herkiesbaar stelde.
In december 1988 heeft het kersverse bestuur als het goed is uitgemaakt hoe de functieverdeling er met ingang van januari 1989 uit zal gaan zien. Wij zullen u dit een volgende keer meedelen.
Wij wensen het Stripgilde een goed en succesvol tweede decennium toe.

AvO

FLIP-FLOP EFEKT

Studio Bajo uit Geldermalsen staat garant voor het tekenwerk in het album **Het Flip-flop** Effekt dat uitgegeven wordt door **Aktie Strohalm** uit Utrecht.
Het verhaal geeft de lezer, volgens de uitgever, 'een aardig beeld van de sterk vervlochten netwerken waarmee de natuur het leven op aarde mogelijk maakt. Ingrijpende veranderingen zijn nodig om de stelselmatige aantasting van dit netwerk te stoppen'.
Het album heeft 48 bladzijden in kleur en kost *f* 7,50. Per post bestellen kan ook door *f* 10,25 over te maken op giro 355925 ten name van Aktie Strohalm, Utrecht. Zet er wel even Flip-flop Effekt bij, anders wordt het bedrag misschien wel als een gift beschouwd.

AvO

KRESSE-BIBLIOGRAFIE

Het is al weer 15 jaar geleden dat Nico Noordermeer de eerste bibliografie samenstelde van **Hans G. Kresse.** Hij schreef daarin: 'Hoogstwaarschijnlijk zijn de lijsten niet volledig. Kresse heeft een geweldig grote produktie, maar aanvullingen en correcties zijn vanzelfsprekend welkom'.
Als Noordermeer aanvullingen en / of correcties heeft binnengekregen is dat prachtig, maar gepubliceerd zijn ze nooit.
Reden voor **Theo Keijzer**, een actieve Kresse-liefhebber, om een compleet nieuwe bibliografie samen te stellen met daarin al het materiaal uit de editie van Noordermeer aangevuld met het werk dat toen, onterecht, niet was opgenomen en uitgebreid met het werk dat Kresse na 1973 heeft gepubliceerd.
De nieuwe bibliografie is opgedeeld in 5 hoofdstukken: Stripverhalen, Illustraties in boeken, Illustraties in tijdschriften, Curiosa en Intervieuws en artikelen.
Bij ieder item staat een cirkeltje, dat de mogelijkheid biedt aan te geven of het in uw bezit is. Van mij mag u dit invullen, maar ik moet u waarschuwen: daarna maakt het doorbladeren van het boek u iedere keer weer pijnlijk bewust van uw manco's.
De bibliografie ziet er goed verzorgd uit (alleen het woord intervieuw op de cover is onvergeeflijk), maar komt soms onoverzichtelijk over, waarschijnlijk doordat werd afgezien van illustraties waardoor iedere bladzijde één grote letterbrij is geworden.
En dan de prijs. *f* 24,95 voor 43 dubbelzijdig bedrukte kopietjes, twee stukjes karton en een plastic ringbandje ruikt naar winstbejag. Ik zal de laatste zijn die daar tegen is, maar als je een oplage maakt van 50 exemplaren, maak je het jezelf wel verrekte moeilijk. De auteur: 'De oplage is 50 exemplaren, maar van de driekleuren-cover heb ik er 600 laten drukken, zodat ik nog 550 exemplaren kan kopieren als dit nodig mocht zijn'. Slimme jongen!
Op pagina 2 staat te lezen dat het boek 'voor Meerten' is (waar de centen heengaan wordt niet vermeld). Als u geen Meerten heet en toch in het bezit wilt komen van de bibliografie, kunt u deze bestellen bij Stripwinkel Paulus, Verdronkenoord 60, 1811 BG Alkmaar. Oh ja, ze willen ook nog F 4,50 als vergoeding voor de te maken porto-kosten. Als u het nu echt niet meer ziet zitten, bedenk dan dat volgens de wet van de regelmatigheid de volgende Kresse-bibliografie pas verschijnt in het jaar 2003.

AvO

HELMERT MILLER ARCHIEF

Bert Meppelink heeft 2 deeltjes uitgegeven in de Miller-serie. Het behelst het verhaal **Raadsels rond de races: Start zonder Finish.** Dit verhaal werd in 1948 getekend door **Helmert Miller** en verscheen in 1952 in boekvorm bij uitgeverij ATH te Rotterdam.
Voor het complete setje betaalt u *f* 7,50. De oplage is beperkt gebleven tot 25 exemplaren, maar bij voldoende aanvragen zal

ACTUALITEITEN

Meppelink een tweede druk overwegen.
Tevens zou hij graag in contact komen met Stripschrift-lezers die meer informatie kunnen verstrekken over (het werk van) de tekenaar.
Bert Meppelink is te bereiken via telefoonnummer 05220-58289

AvO

SALLY

Tijdens de Strip-3-Daagse verscheen geheel onaangekondigd een klein boekje met daarin 17 gags over Sally's Schoonheids-salon, getekend door **Robert van**

der Kroft en geschreven door **Jan van Die** en **Wilbert Plijnaar**. De strips zijn voorgepubliceerd in Esthétisienne, een blad voor schoonheids-specialistes.
De uitgave kwam tot stand ter gelegenheid van de uitreiking van de **Stripschapspenning 1988** voor de meest bijzondere prestatie op stripgebied, die zoals u weet dit jaar bestemd was voor de drie eerdergenoemde auteurs.
Vormgeving Rotterdam stond garant voor een prima drukkwaliteit. 'Het boekje zal niet officieel worden gedistribueerd, maar winkeliers die wij aardig vinden, bieden wij er wel een aantal aan', aldus Jan van Die.
Op de Strip-3-Daagse lag Sally te koop voor F 5,--, maar zoals u uit bovenstaande opmerking begrijpt, mag u al blij zijn als u er één te pakken krijgt.

AvO

PROFESSOR PI PRIJS

Eenmaal in de twee jaar kan de Stichting Amsterdams Fonds voor de Kunst een prijs van f 10.000,- toekennen aan een in Nederland woonachtig en werkzame tekenaar

voor een in de voorafgaande twee jaren voltooide illustratie - waaronder ook strips en politiek tekenen vallen. Deze prijs die pas vier jaar geleden werd ingesteld en sinds 1988 **De Professor Pi- prijs** wordt genoemd, is dit jaar gewonnen door **Thé Tjong King. Thé Tjong King** kreeg deze prijs met name voor zijn illustraties in de boeken **De stad van goud en andere verhalen uit het oude testament** van Peter Dickinson en de kleurprenten in **Bonkie en Uk** van Bernie Bos.
De jury wordt elke twee jaar opnieuw aangesteld en bestond dit jaar uit Joost Swarte (illustrator), Ella Reistma (medewerker Vrij Nederland) en Lies Bos (grafisch vormgever).
Misschien dat over twee jaar een striptekenaar voor zijn strips **De Professor Pi-prijs** krijgt. Tenslotte was **Professor Pi** een strip van Bob van den Born

PD

PILOTE

Het is algemeen bekend dat het met de Franse stripbladen de afgelopen jaren niet erg goed is gegaan. Talloze bladen, zoals **Métal Hurlant**, verdwenen en andere gingen samen verder. Ook met de twee uitgaven van Dargaud niet voorbeeldig, waarna in februari 1986 werd besloten **Pilote** en **Charlie** te fuseren. Dit bleek ook niet het gewenste effect te hebben, zodat ruim twee jaar na dato de twee uitgaven weer gsplitst zijn, **Pilote** verschijnt nu op een mooi, maar onhandig, groot formaat. De cover is full color, terwijl de binnenkant geheel zwart-wit is gelaten. Het gemis van kleur in de strips is totaal niet belemmerend, integendeel, het is juist erg mooi dat bijvoorbeeld de gedetailleerde tekeningen van **Blanc-Dumont** en Serpieri niet worden dichtgemept met plakaatverf.
De laatsgenoemde, Paolo Serpieri, is ook de auteur van de albums **Druuna** en **Morbus Gravis**, die in Nederland in hardcover bij uitgeverij Dargaud zijn verschenen.

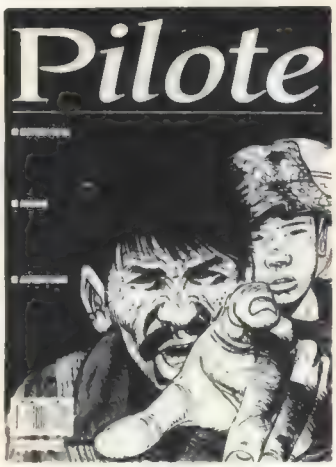

Michel Blanc-Dumont is in Pilote begonnen aan zijn tiende verhaal uit de serie Jonathan Cartland, L'enfant lumière, op scenario van Laurence Harvé.
Verder treffen we in **Pilote** maandelijks de afleveringen aan van Fremond, F'murr en Thomas. Dit drietal is in Nederland helaas vrijwel onbekend, met name de strip **Stan Caïman** van François Thomas is met zijn experimentele, atomische stijl meer dan de moeite waard. In Nederland zijn van Thomas wel enkele speldjes met de afbeelding van Stan in de handel verkrijgbaar.
Ook in elk nummer een grote hoeveelheid informatie, niet alleen op het gebied van het beeldverhaal, maar ook reclame en film komen aan bod.
Het is een prachtig blad.
PILOTE oktober 1988
DARGAUD
Issn 00765 - 7331
Prijs f 9,50

SN

ACTUALITEITEN

NEDERLANDSE TEKENAARS IN KUIFJE

Vanaf week 50 bestaat er nog alleen een Nederlandstalige **Kuifje**. Nadat het weekblad eerder in 1988 een aantal Nederlandse medewerkers aantrok, waaronder ex-Stripschapvoorzitter Martin Wassington en twee ex-Stripschriftredacteuren, gaan nu ook een aantal Nederlandse tekenaar voor **Kuifje** werken. Er is al gestart met de publicatie van werk van Minck Oosterveer en Peter de Smet en de groep tekenaars zal zich het komende jaar uitbreiden. Geleidelijk aan vinden ook veranderingen plaats voor wat betreft de opmaak van Kuifje en vanaf week 2 is de papiersoort verbeterd.

HP

WERELDRECORD CO-PRODUCEREN

In januari zal het eerste nummer van het nieuwe Garfield magazine uitkomen. Het bijzondere aan deze uitgave is dat ze tegelijkertijd in 11 landen in een totale oplage van 700.000 stuks zal verschijnen. Het is uniek dat zo veel landen meewerken aan een co-productie op zo'n grote schaal. De Nederlandse uitgever van dit blad is het nieuwe in Vessem gevestigde bedrijf Eagle publications. Garfield magazine gaat *f* 3,95 kosten

HP

IN MEMORIAM: WILFRED JACKSON

Langzaam maar zeker beginnen de oude meesters van de Disney Studio's het land der levenden te verlaten. Voorgegaan door anderen groten uit de glorietijd van de animatie is 7 augustus 1988 Wilfred Jackson van ons heengegaan. Jackson is lange tijd animator en regisseur voor de Walt Disney Studio's geweest en heeft een aantal grote momenten in animatie mee mogen maken. Hij heeft onder andere gewerkt aan de eerste Mickey Mouse tekenfilms en Silly Symphonies en heeft kunnen experimenteren met geluid bij tekenfilms. Drie van de vele korte tekenfilms die Jackson geregistreerd heeft (The Tortoise and the hare, The Country Cousin en The Old Mill) hebben een Academy Award gewonnen. Naast zijn werk aan talloze korte tekenfilms heeft hij als animatieregiseur ook meegewerkt aan onder andere Snow White and the Seven Dwarfs, Pinocchio, Fantasia, Dumbo, Saludos Amigos, Song of the South, Melody Time, Cinderella, Alice in Wonderland, Peter Pan en Lady and the Tramp.
Na 33 jaar trouwe dienst voor de Studio's ging Wilfred Jackson in 1961 met pensioen.
Als laatste bekroning op het werk dat hij voor de animatie heeft gedaan, werd hij in 1983 door de Asifa (de internationale tekenfilm vereniging) onderscheiden met de Winson McCay Award.
Wilfred Jackson is 82 jaar geworden.

GvdW

DE ROZEBOTTEL-TRAM

Na Antwerpen heeft Amsterdam nu ook een striptram. In de volksmond al de Belgentram, Ardenner tram of strippentram genoemd. Maar het is gewoon een Rozebottel-tram, daar de tekenaar **Dany** zijn striphelden Rozebottel en Duifje Vleugelslag model liet staan voor het ontwerp. Het beschilderen van een tram is in Amsterdam een commerciële aangelegenheid. Het Belgisch bureau voor toerisme wilde in navolging van het Zwitsers bureau van toerisme een reclame-tram door Amsterdam laten rijden die de aandacht op de Ardennen richt. Men dacht daarbij direct aan een striptram. De eerste opzet was een tram met allemaal verschillende Belgische stripfiguren. Dit werd door de royalties en de vele kleuren die nodig waren te kostbaar. Via **Studio Hergé** (te hoge eisen), **Franquin** (te duur) kwam men bij Dany terecht. Dany, zelf afkomstig uit de Ardennen wilde dit wel doen en maakte een leuk ontwerp waar Duifje en Rozebottel zich al skiënd, kano varend, fietsend en etend manifesteren. De enige beperking die hij opgelegd kreeg, was dat hij maar vijf kleuren mocht gebruiken, waarvan één kleur - Amsterdams tramgeel - al vast stond. Dit vanwege het kostenaspect., elke kleur meer kost meer geld. Al met al is het een leuke en fleurige tram geworden die misschien de strip Rozebottel wat bekender maakt in Amsterdam.
Voor wie geïnteresseerd is: een tram huren voor reclame-doeleinden kost *f* 50.000,-- per jaar en de beschildering heeft het Belgisch bureau voor toerisme ongeveer *f* 58.000,-- gekost. Daarvoor rijdt er dan een leuke tekening door Amsterdam. Maar er is toch iets typisch Belgisch bij. In de reclame-tekst op de tram staat het woordje Noel. Eerst dacht men dat het een plaatsje in de Ardenner was. Maar het moest het woordje Noël zijn. Het reclamebureau had het bureau voor toerisme geadviseerd om een Frans woord in de Nederlandse tekst te plaat-

ACTUALITEITEN

sen. Dit staat deftig, zo zeiden zij. Met deze verbastering denk ik niet dat het Amsterdamse publiek hier kerstmis in ziet.

HD

ORIGINELEN SJORS & SJIMMIE TE KOOP

Robert van der Kroft verkoopt alle originelen die hij gemaakt
heeft voor de strip Sjors & Sjimmie. Alle originele strippagina's, voorplaten en andere tekeningen als titelstrookjes worden verkocht. Als u nagaat dat er zo'n 1639 strips gemaakt zijn, kunt u zich voorstellen dat elke liefhebber aan zijn trekken kan komen. De tekeningen zijn niet duur. Een originele strippagina (35 x 70 centimeter) kost *f* 150,--. Een originele voorplaat moet *f* 100,-- opbrengen en een titelstrookje (6 x 9 centimeter) heeft u al voor een tientje. Allemaal inclusief verzendkosten. Al deze tekeningen worden opnieuw gesigneerd door

Robert van der Kroft. Het is zelfs mogelijk de tekeningen van uw keuze te kopen. Voor meer informatie: Sjosji Artsjop, Papaverstraat 38, 1402 CX Bussum.

HD

DOMMEL KRIJGT EIGEN TIJDSCHRIFT

Vanaf oktober 1989 zal op de Nederlandse televisie een serie tekenfilms rond de striphond Dommel te zien zijn. Tegelijk met de start van deze serie zal het eerste nummer van een **Dommel**-maandblad bij uitgeverij Lombard uitkomen. Het tijdschrift richt zich op kinderen van 8 tot 13 jaar en zal vol staan met verhalen, puzzels, spelletjes en natuurlijk nieuwe **Dommel-strips.**
Het maandblad zal in verschillende landen tegelijk verschijnen, in ieder geval zolang de uitzendingen op de televisie duren.

HP

DE FAMEUZE FANCLUB

Wij ontvingen het vierde nummer aan van De Fameuze Fanclub, het kwartaalblad van de **Suske en Wiske**-fanclub.
Het blad heeft een omvang van 32 pagina's en is voorzien van een zeer fraaie vierkleuren-cover. Zoals wij ondertussen van de club gewend zijn, wordt veel aandacht besteed aan reclame-materialen en Sus & Wis-merchandising. Tevens worden een aantal verschillen belicht die door de betreffende auteurs zijn aangetroffen in meerdere versies van eenzelfde verhaal.
Het opvallendste item in dit nummer: de signalering van een fietser die zichtbaar is op het tweede plaatje van pagina 22 van de hertekende versie van **De Tartaarse Helm** (album 114). Het verhaal speelt zich af in de dertiende eeuw, dus... U kunt **De Fameuze Fanclub** 4 maal per jaar thuis ontvangen door 15 gulden over te maken op bankrekening 10.88.11.670 van de Rabo-bank te Boxtel. Postgiro van de bank: 1121333. Alles ten name van S. Feenstra. De redactie is telefonisch bereikbaar onder nummer 04116-75342

AvO

SPECIAALTJES

Bij Vroom & Dreesmann

troffen wij enkele albums aan die wij u niet willen onthouden.
Het gaat hier om speciale uitgaven van of voor V&D en het betreft:
1. Uit de Schatkamer van Suske & Wiske Een bundeling van de delen 81, 82 en 83 uit de Standaard-reeks (**Circusbaron, Gramme Huurling en Straatridder**) voorzien van hardcover. Voor *f* 9,95 mag u zich eigenaar noemen. 2. Kuifje Dubbelalbum De verhalen Kuifje in Tibet en De juwelen van Bianca Castafiore in één jasje. *f* 8,75 voor mensen die alles kopen.
3. Donald Duck Omnibus Een nieuw deel in de bekende reeks. 224 pagina's stripavontuur voor *f* 7,95.

AvO

STRIPS IN DE SPORTKANTINE

Als onderdeel van de campagne Alcohol en verkeer, dat kun je niet maken heeft Veilig Verkeer Nederland een poster laten vervaardigen met daarop de privé-detective Track in een kort stripverhaal. Tegelijkertijd lanceerde VVN twee nieuwe filmpjes op TV. Aan deze filmpjes en stripposter zal aandacht worden besteed in het TROS-programma De familie Oudenrijn. De poster komt te hangen in kantines van sportverenigingen, maar ook horeca, autorijscholen en consultatiebureaus doen mee. Het is mij niet bekend wie de strip getekend heeft.

HP

NIEUWS UIT AMERIKA

DOOR MICHEL NADORP

MARVEL COMICS

WEST COAST AVENGERS 42. Het begin van een vijf-delige 'origin'-revisie door John Byrne, de nieuwe schrijver en tekenaar. Inkter is Mike Machlan $0.75.
CAPTAIN BRITAIN PAPERBACK, 196 pagina's. Herdruk van niet eerder in de VS verschenen Engelse verhalen van Captain Britain uit Excalibur. Met tekenwerk van Alan Davis $9,95.
Moebius. Voor de draagkrachtigen onder ons zijn er twee hardcover-pillen te koop: de complete INCAL-VERHALEN, gelimiteerde oplage en gesigneerd voor $49,95 en de SILVER SURFER, hardcover, 72 pagina's met een nieuwe inkleuring en art-work voor $19,95.

DC COMICS

THE PRISONER. Het laatste deel van een vier-delige mini-serie op het prestige-formaat. Naar de Engelse televisie-serie uit 1967. Door Dean Motter met hulp van Mark Askwith (scenario) $3,50.
Drie nieuwe series zijn gestart deze maand, te weten: **MISTER MIRACLE** door DeMatteis en Gibson $1., **SANDMAN** door Gaiman, Keith en Dringenberg, 48 pagina's $2. en **NEW GODS** door Starlin en Cullins $1,50.
-In samenwerking met T.S.R., een vooraanstaande fabrikant van adventure-games, brengt DC een nieuwe lijn comics die op de meest populaire fantasy- en adventure-games gebaseerd zijn. Inmiddels zijn er drie titels uit, namelijk, **DRA-**

GONLANCE, ADVANCED DUNGEONS AND DRAGONS en **GAMMA-RAUDERS** à $1,25.
THE GREATEST JOKER STORIES EVER TOLD. Vorige maand reeds aangekondigde 288 pagina's tellende hardcover met zeventien belevenissen van de Joker. Werk van Neal Adams, Murphy Anderson, Jim Aparo, Steve Englehart, Carmine Infantino, Walter Simonson en vele anderen $19,95.

De INDEPENDENT-uitgeverijen

In **THE COMIC JOURNAL NUMMER 126**, een uitgebreid interview met de makers van **LOVE & ROCKETS**: Jaime en Gilbert Hernandez $3,50, Fantagraphics.
STEVE RUDE SKETCHBOOK. Een kijkje in de keuken van de tekenaar van Nexus. Het boek toont ons een compilatie uit de schetsboeken van deze winnaar van de Kirby Award uit '86, 136 pagina's $14,95, Kitchen Sink.
TEENAGE MUTANT NINJA TURTLES BOOK. Een nieuwe, 110 pagina's tellende, graphic novel van de succesvolle comic die ooit de zwart-wit comicmarkt een enorme injectie gaf. Door Kevin Eastman en Peter Laird $9,95, First Comics.
FEIFFER COLLECTES WORKS VOL. 1. Fantagraphics gaat het oeuvre van Jules Feiffer uitgeven en begint met **CLIFFORD** uit de '40-er jaren, 112 pagina's $9,95 (ook als gesigneerde hardcover verkrijgbaar).
-Gladstone komt met een bijzondere Disney-uitgave. **MICKEY MOUSE IN COLOR,** naar aanleiding van de zestigste verjaardag van Mickey. Een 248 pagina's tellende hardcover met het beste van Mickey Mouse door Floyd Godfredson en Carl Barks. Maar dat is nog niet alles, het bevat ook een gesigneerde picture-disk door Barks en Godfredson. Op de plaat vertellen zij over hun favoriete verhalen $250!
-Nog een rariteit: **THE COMIC BOOK KILLER.** Dit behelst een mystery-novel door Richard Lupoff die zich afspeelt in de wereld van het 'golden-age-comicbook'-collecting. Een verzekeringsagent doet een onderzoek naar een schadeclaim van een kwart miljoen dollar voor verdwenen comicbooks. Dit leidt tot de ontdekking van een aantal moorden en een namaak golden-age-comicbook: **GANGSTERS AT WAR,** door Steve Leialoha en Trina Robbins. De comic die een belangrijk bewijsstuk vormt, is afgedrukt in het boek. Drie versies: hardcover $17. (oplage 500 exemplaren), met cassette en ingekleurde versie van de comic $25. (oplage: 1500 stuks) en de duurste, zoals hiervoor beschreven, maar dan gesigneerd, in een oplage van 300 boeken à $40., Eclipse Comics. Dark Horse brengt een kleurenspecial uit van de zwart-wit comic **CONCRETE**. Helaas niet met nieuw materiaal $2,95. Door Paul Chadwick.
RAEL, door Colin Wilson (de tekenaar van de jonge jaren van Blueberry) in het Engels. Eclipse waagt het om deze Europese strip in de VS te lanceren, 48 pagina's voor $6,95.

NIEUWE UITGAVEN VAN BIG BALLOON PRODUCTIONS

DE VOLWASSENENREEKS DEEL 4

TEKST: VICTOR MORA
TEKENINGEN: VICTOR DE LA FUENTE

NADIA

HET EILAND VAN DE DOOD

Tekstschrijver Victor Mora koos voor deze harde en realistische aktiestrip een ongewone hoofdpersoon. Nadia is een Russisch meisje dat niets meer wil dan van het leven en de liefde genieten. Maar ze beschikt ook over bovennatuurlijke gaven, en de KGB weet daarvan. Zo raakt ze betrokken bij een dodelijk spel dat op Jamaica wordt gespeeld door de KGB, de CIA en een krankzinnige ex-nazi. Subliem in beeld gebracht door Victor de la Fuente.

F 9,95/BFR 185

In deze serie zijn reeds verschenen:

Cothias/Rouge
De Koningsstrijders
De Groene man van het bos
Bruce Jones
Bruce Jones presenteert:
Verhalen uit de schemering
Lodewijk/Burns
Zetari de dromende god

BIG BALLOON STRIPPOCKET DEEL 5

TEKST: SAUL DUNN
TEKENINGEN: DON LAWRENCE

STORM

DE DIEPE WERELD

In de serie Strippockets is nu ook een aflevering van de buitengewoon succesvolle STORM-strip opgenomen. De pocket wordt ingeleid met een uitgebreid interview met tekenaar Don Lawrence, die met zijn schitterend full-colour schilderwerk internationaal grote bewondering oogst. DE DIEPE WERELD is het eerste deel van de STORM-saga. Astronaut Storm wordt vooruitgeslingerd in de tijd en keert terug op een aarde waar de oceanen opgedroogd zijn...

F 9,95/BFR 185

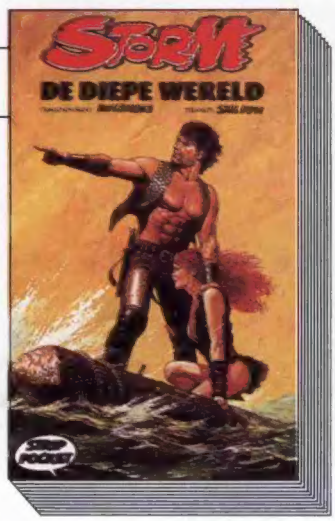

Eerder verschenen in deze reeks:

1. **Manara** De Schakelaar
2. **Gerrit de Jager**
Doortje Doorzon – Vandaag niet schat
3. **Moebius/Jodorowsky**
De incal van het duister
4. **Theo van den Boogaard en Wim T. Schippers**
Sjef van Oekel draaft door.

BIG BALLOON STRIPPOCKET DEEL 6

TEKST: JEAN-PIERRE DIONNET
TEKENINGEN: ENKI BILAL

EXTERMINATOR 17

Zowel Enki Bilal als Jean-Pierre Dionnet zijn auteurs die nauwelijks nadere introduktie behoeven. Ze horen allebei tot de absolute top van de hedendaagse internationale stripwereld. EXTERMINATOR 17 dateert uit 1977 en werd in 1980 voor het eerst in het Nederlands uitgegeven. Het album verschijnt nu in pocketvorm. Het verhaal speelt zich af in een verre toekomst waarin de mensheid het oorlogvoeren overlaat aan kunstmensen, Exterminators. Eén Exterminator komt tegen dit wrede lot in opstand...

F 9,95/BFR 185

BIG BALLOON Productions